ГОЛОС УКРАЇНИ

Влада — Радам!

Газета Верховної Ради України ◆ № 168 ◆ П'ятниця, 30 серпня 1991 року ◆ Ціна 5 коп.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

28—29 серпня в Києві відбулася робоча зустріч державних делегацій РРФСР і України у складі:

від РРФСР: О. Руцькой — віце-президент РРФСР; В. Лукін — голова комітету з міжнародних справ Верховної Ради РРФСР; С. Станкевич — державний радник РРФСР; Ф. Шелов-Коведяєв — голова підкомітету з міжреспубліканських стосунків Верховної Ради РРФСР; Г. Явлинський — голова Ради Центру економічних та політичних досліджень; А. Колосовський — заступник міністра закордонних справ РРФСР; О. Царегородцев — керівник секретаріату віце-президента РРФСР; В. Аверчев — експерт Верховної Ради РРФСР;

від України: Л. Кравчук — Голова Верховної Ради України; К. Масик — Перший віце-прем'єр-міністр Кабінету міністрів України; А. Зленко — міністр закордонних справ України; члени Президії Верховної Ради України: В. Дурдинець, В. Євтухов, О. Ємець, Д. Павличко, В. Пилипчук, А. Чепурний, І. Юхновський, І. Драч — голова Руху; експерти: В. Василенко, Л. Лук'яненко, О. Мороз, В. Філенко, В. Чорновіл.

У зустрічі взяла участь делегація Верховної Ради СРСР у складі народних депутатів СРСР: Ю. Рижова, С. Рябченка, А. Собчака, Ю. Щербака.

У ході переговорів, які пройшли у дружній, діловій обстановці, делегація України ознайомила делегації РРФСР і Верховної Ради СРСР з прийнятим Верховною Радою України Актом проголошення незалежності України.

У результаті робочої зустрічі прийнято комюніке, текст якого публікується.

Прес-центр Верховної Ради України.

(Матеріали про переговори читайте на 2—3-й сторінці).

ЗВЕРНЕННЯ

ДО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ВСІХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ

Верховна Рада України 24 серпня 1991 р. прийняла історичний документ — Акт проголошення незалежності України. Відтепер наша республіка — незалежна демократична держава.

На її території проживає більше як 110 національностей, серед яких: росіяни, євреї, білоруси, молдавани, поляки, болгари, угорці, кримські татари, румуни, греки, гагаузи та інші. Разом з українцями вони складають п'ятдесятидвохмільйонний народ України.

В попередні роки проводилась політика гноблення духовного життя націй, їх мов і культур. Ми зазнали важких деформацій і викривлень, сваволля і беззаконня в національному бутті народів. Цей гіркий час ми пережили разом без чвар і в злагоді.

Віднині наступає нова доба в розвитку міжнаціональних відносин в Україні. Президія Верховної Ради республіки бере на себе відповідальність, що проголошення незалежності України ніякою мірою не призведе до порушення прав людей будь-яких національностей.

Незалежна Україна як правова демократична держава, керуючись загальновизнаними нормами і принципами міжнародного права в національній сфері, Декларацією про державний суверенітет України, забезпечить рівні політичні, економічні і соціальні права всіх громадян, повну свободу розвитку всіх національних мов і культур.

Президія Верховної Ради України.

РОБОЧА зустріч Голови Верховної Ради України з командуючими військових округів і Чорноморського Флоту, командуючими військових з'єднань центрального підпорядкування, начальниками внутрішніх прикордонних і залізничних військ, які дислокуються на території республіки, відбулася 29 серпня цього року.

Голова Верховної Ради розповів про роботу позачергової сесії Верховної Ради України, характер і важливість ухвалених сесією документів, зокрема і постанови про військові формування на Україні. Відбувся обмін думками щодо практичних підходів до військового будівництва в республіці, створення Міністерства оборони України, захисту суверенітету нашої держави як у мирний, так і у воєнний час.

ГОЛОС УКРАЇНИ

Засновник — Верховна Рада України

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

УРСР, 252047 Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий корсіткою 441-84-42, 224-72-54 (телефакс).

ВІДДІЛИ:

парламентський — 441-84-52, 441-85-64,

листів — 441-82-05, 441-29-61,

економіки — 441-88-07,

аграрний — 441-86-18,

міжнародний — 446-91-20,

охорони здоров'я — 441-88-06,

соціальних питань — 441-88-05,

екології — 441-88-59,

культури — 441-86-44,

спорту — 441-88-08,

інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,

історії України — 441-88-62,

військових питань — 441-88-52,

реклами — 441-89-44,

бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60955

Тираж 155.000

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

КОМЮНІКЕ

ПРО ПЕРЕГОВОРИ МІЖ ДЕЛЕГАЦІЯМИ РОСІЙСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ ФЕДЕРАТИВНОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ І УКРАЇНИ ЗА УЧАСТЮ ДЕЛЕГАЦІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ СРСР

У результаті ліквідації державного перевороту в СРСР виникла нова політична ситуація, що відкривала можливість прискорити демократичні перетворення і повністю реалізувати суверенні права республік.

Беручи до уваги факт відставки Кабінету міністрів СРСР і нездатність союзних державних структур забезпечити життєві інтереси народів, визначаючи невід'ємне право України і Російської Федерації на державну незалежність, підтверджуючи свою вірність Договору між РРФСР і Україною від 19 листопада 1990 року, сторони погодилися на таке:

1. Здійснювати спільні дії з метою недопущення неконтрольованої дезинтеграції союзної держави, маючи на увазі, що на перехідний період для підтримання систем життєзабезпечення населення і функціонування економіки доцільним є створення тимчасових міждержавних структур з участю заінтересованих держав — суб'єктів колишнього Союзу РСР незалежно від їх нинішнього статусу на представницьких паритетних засадах.

2. Звернутися до держав — суб'єктів колишнього Союзу РСР, незалежно від їх нинішнього статусу, з пропозицією негайно приступити до підготовки і підписання економічної угоди між ними.

3. Підтвердити особливу значимість воєнно-стратегічних проблем, вважати за необхідне здійснити реформу Збройних Сил СРСР і створити систему колективної безпеки. Не приймати односторонніх рішень з воєнно-стратегічних питань.

4. У перехідний період уникати без попередніх консультацій кроків, які зачіпають взаємні інтереси Сторін.

5. Підтвердити закріплені двостороннім Договором від 19 листопада 1990 року статті 2 і 6 про права громадян і територіальну цілісність Сторін.

6. Наголосити на рішучості спільно з іншими державами — суб'єктами колишнього Союзу активно продовжувати демократичні перетворення, проводити скоординовану політику радикальних економічних реформ.

7. Підтвердити свою відданість зобов'язанням Союзу РСР у міжнародних відносинах, включаючи угоди по скороченню озброєнь і контролю за ними, відповідальність за підтримання міжнародного миру і стабільності, висловити готовність на основі переговорів як з державами — суб'єктами колишнього Союзу РСР, так і з членами міжнародного співтовариства вирішувати у перехідний період всі питання, що випливають з раніше прийнятих міжнародних зобов'язань.

8. Негайно обмінятись повноважними представниками РРФСР і України для постійного інформування Сторін і проведення консультацій.

Віце-президент Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки
О. РУЦЬКОЙ

Голова Верховної Ради України
Л. КРАВЧУК

28—29 серпня 1991 року

Депутатські форуми

ЧЕРЕЗ ТЕРНІЇ ДО КОНСЕНСУСУ

ХРОНІКА ДУМОК І ПОГЛЯДІВ

Якщо характеризувати спектр настроїв киян, які прийшли 28 серпня під стіни Верховної Ради республіки висловити свою точку зору на характер відносин між Україною і Росією, то він коливався між гаслами «Україна — без Москви!» і «Єдність! Єдність!», від обурення та гнівного осуду до загальної ейфорії задоволення.

А почалося все з того, що засідання Верховної Ради Союзу чи не на найцікавішому місці — виступі-звіті А. Лук'янова — було перервано екстреним повідомленням: на Україну вилетіла делегація в складі народних депутатів РРФСР та СРСР на чолі з віце-президентом Росії Олександром Руцьким. Звісно, це викликало турботу як керівництва республіки, так і широкої громадськості та різних громадсько-політичних організацій. Адже сталося це після того, як П. Вощанов, прес-секретар президента Росії Б. Єльцина, заявив: у разі виходу республік зі складу Союзу можливі проблеми з остаточним визначенням лінії кордонів між ними. Україна теж потрапила до тих республік, остаточна картина з кордонами яких, на погляд Б. Єльцина, залишалася невизначеною.

Першою зі своєю оцінкою повідомлення виступила опозиція. Що трапилося? Чим викликаний приліт делегації? Який її статус? Якщо це просто візит демократичних депутатів, то нічого страшного немає: серед демократів так уже склалося, що прилітати вони можуть і без попередніх попереджень. Але якщо це офіційна делегація, то тоді чому вона прилітає без попереджень, без офіційного узгодження візиту з Міністерством закордонних справ незалежної держави України? Щось це дуже схоже на емісарів Троцького, які вже приїжджали в 1918—1919 роках агітувати проти Центральної Ради і всім уже відомо, чим це для України скінчилося. Втратою державності. У цих запитаннях і припущеннях — сенс звернення по радіо до народу України заступника голови Руху депутата парламенту М. Поровського.

Турбота за долю України, її незалежності, стосунків із найбільшою і наймогутнішою сусідкою по Союзу — Росією, зібрала на площу перед приміщенням парламенту тисячі киян. Почався мітинг. Напруженість пристрастей мітингуючих можна порівняти хіба що з початком першої сесії, часом студентської голодовки або обговорення Союзного договору. Зібралося чимало й українських, радянських та закордонних журналістів. Перед ними виступив голова парламентської Комісії у закордонних справах **Дмитро ПАВЛИЧКО**:

— У мене були сьогодні зустрічі з державними діячами та представниками зарубіжних засобів масової інформації. Вони всі також стривожені заявою представників уряду Росії про перегляд кордонів. І заявляють, що коли Росія хоче мати матеріальну допомогу, то вона одержить її лише в тому випадку, коли не претендуватиме на землі незалежних республік.

Для нас це історична година. Кожен день незалежності зміцнює Україну. Ми є уже сильною державою, і ми не боїмося нікого. Але ми за те, щоб вирішувати всі питання мирним шляхом...

Пам'ятайте, що до нас їдуть знамениті державні діячі, відважні люди — Олександр Руцькой, Анатолій Собчак, інші представники демократичної Росії. Зрозуміло, що для них дуже важко собі уявити, як це так, що Київ і Одеса будуть за кордоном. Але я глибоко переконаний, що здружити нас можуть лише незалежна Росія і незалежна Україна. Ми не хочемо відмежовуватися китайською стіною від Росії. У нас живуть мільйони росіян, яким ми не раз уже заявляли і заявляємо: їхня мова, їхня культура, їхні театри завжди матимуть усі можливості для свого повноправного розвою.

Ось у такій ситуації й опинилася очікувана делегація. Один з її членів народний депутат СРСР Сергій Станкевич так пояснив журналістам мету свого візиту.

— На мою думку, був дуже хороший початок, тепла зустріч. Ми привітали одні одних з прекрасною перемогою демократичних сил, домовилися, що міждержавні переговори делегації Росії й України розпочнуться негайно. Щойно нас повідомили, що сформована делегація України для переговорів з нами. Ніяких непорозумінь немає. Просто не треба ототожнювати будь-який виступ (мається на увазі заява про перегляд кордонів — **Авт.**) з офіційною позицією.

Точки зору можуть бути різними. А офіційна позиція Росії формується тими людьми, які мають на це спеціальні повноваження. Зокрема, сьогодні тут уже було сказано, що ніхто не ставить під сумнів право України на незалежність. І що ми розпочинаємо переговори, не пред'являючи попередньо одні одним фінансових, майнових, матеріальних чи будь-яких інших претензій. Ми ведемо переговори як рівноправні сторони, що домовляються, беручи при цьому до уваги, що в нас уже існує міждержавний договір між Україною і Росією. І відштовхуючись від нього, ми починаємо не з нуля, а продовжуємо ту лінію, яка цим Договором закладена.

А потім почалося спільне засідання гостей та Президії Верховної Ради України. Жодного з журналістів на нього не пустили, і їм довелося кілька годин перебувати в повному невіданні. А сторони, як з'ясувалося, узгоджували точки зору, шукали спільне й розбіжності. Після того, як домовилися виробити спільне комюніке і, розбившись за депутатською приналежністю на три робочі групи, розійшлися готувати варіанти текстів, своїми враженнями поділився з журналістами член Президії парламенту України **Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ**:

— Не знаю, яким це комюніке буде, але сподіваюся, що спокійним. Спершу розмова була занадто емоційною з обох сторін. І ми «грішили», і Собчак намагався, так би мовити, кивати великим імперським пальцем. Одне слово, це була інтелектуальна розминка, в якій ніхто ніяких визначених дипломатичних параграфів не дотримувався, бо зустрілися люди, які добре один одного знають, а дипломатичні відносини тільки починають зароджуватися.

С. Станкевич, зокрема, заявив, що заява прес-секретаря президента Єльцина — це не позиція російського парламенту, а О. Руцькой підтвердив, що вона зрештою, навіть не позиція керівництва Росії. Це — всього-навсього думка одного Єльцина. Але ми так уже звикли, що коли говорить президент, то виступає з колективною думкою. Далі Станкевич заявив, що Росія, безумовно, визнає Україну та її право на державність, і що ніхто не перекреслював Договору між нашими республіками, підписаного 19 листопада минулого року. І договір той закріплює принцип неподільності й недоторканності кордонів. Ми домовилися, що цей договір буде відправною точкою наших переговорів.

А. Собчак сказав, що, можливо, треба створити якісь перехідні структури, які повинні працювати в період розвалу СРСР і зробити все, щоб уламки не завалилися й не роздушили наші республіки. А переговори між Україною і Росією мають проходити або в присутності представників інших республік або з максимально відкритим інформуванням, щоб ні в кого не виникло підозр, що хтось хоче домовитися за їхніми спинами.

— **А як бути з ядерною зброєю?**

— Наша позиція відома: Україна має бути без'ядерною, але всі ці питання мають вирішувати фахівці. Завдання ж політиків — виробити «дах» над цими переговорами. Конкретне наше завдання сьогодні — виграти референдум на підтримку Акта незалежності. Тільки ця перемога — передумова визнання нас світом. Є й ще одна передумова цього — за нормами ООН держава, яка проголошує свою незалежність, має узгодити проблему кордонів з усіма сусідами. З Росією про відсутність територіальних претензій ми домовилися.

— **Отже, все вирішить референдум?**

— Ми запитували: чи готова Росія визнати нашу незалежність? Відповіді чіткої ми поки що не отримали. Тож треба йти тільки конституційним шляхом. На своїй

(Закінчення на 3-й стор.).

ЧЕРЕЗ ТЕРНІЇ ДО КОНСЕНСУСУ

(Закінчення. Початок на 2-й стор.).

Президії ми порушували питання щодо зміни терміну референдуму. Його треба провести раніше, щоб люди знали, президента якої України вони обиратимуть: чи бригади в комунальній державі чи повністю незалежної держави України.

— А ваші прогнози щодо результатів референдуму?

— Ситуація змінюється з кожним днем. Сьогодні я переконаний: народ його виграє. Але такі заяви, як єльцинська, можуть викликати в лякливих душах (а їх на Україні, на жаль, багато) страх, невпевненість. Усе залежить від того, як швидко наш народ зведеться з колін, як швидко припиняться чвари в нашому парламенті.

А народ на площі не розходився, напруженість зростала, але все залишалося в межах закону.

— Народ висловлює свою волю, але якщо брати основну масу, то робить усе це досить стримано, хоча, можливо, з точки зору правопорядку і є деякі прояви нетактовності, які цілком можна пояснити надмірною емоційністю, — заявив заступник начальника Київського УВС **В. ШАПОШНИК.** — Звичайно, ми колись дійдемо до більш цивілізованих проявів своїх почуттів, але вже сьогодні всім нам треба працювати над тим, щоб і в радості, і в печалі всі розуміли: порядок має бути вищим над усе.

— А додаткові складнощі в роботі міліції все-таки виникли?

— Нам дуже допомогли в підтримуванні порядку народні депутати, і з їхньою допомогою нам це вдалося.

Поки працювали робочі групи, журналісти один за одним «виловлювали» політиків, щоб довідатися про їхні прогнози щодо підсумків цієї незапланованої, але таки важливої зустрічі.

Народний депутат України **Степан ХМАРА:**

— Вважаю, в цій ситуації є й частка нашої вини. Адже Верховна Рада України не надіслала своєчасно відповідні роз'яснення на адресу російської сторони. Маю на увазі Акт про незалежність. На Україні, на жаль, ще існують тоталітарні структури, дислокується понад мільйон війська, є ядерна зброя. Тому розумію занепокоєння росіян. Не можу сказати, як надалі розвиватимуться події. Але приїзд делегації з Москви якимось тиском на нас не вважаю. Як на мене, ця зустріч повинна стати з'ясуванням позицій. Хотілося, щоб на переговорах панував дух довіри та взаєморозуміння. Я, до речі, хочу сказати Руцькому, що схиляю голову перед їхнім героїзмом, виявленим під час заколоту. Це вони нанесли смертельний удар комуністичній гідрі. Завдяки росіянам стали можливими ті події, які зараз відбуваються на Україні.

Голова Львівської облради, народний депутат України Вячеслав ЧОРНОВІЛ:

— Коли дізнався про заяву щодо перегляду кордонів, подзвонив до Москви і мав розмову з одним із керівників Демократичної Росії Мурашовим. Він сказав мені, що його колеги здивовані заявою з оточення Єльцина і коментарем Попова на телебаченні. І візит до Києва російської делегації, як на нього, своєрідне намагання пом'якшити оту недоречність. Сьогодні якісь перегляди кордонів — то є справжнім божевіллям. Хотів, щоб ця зустріч стала кроком до справжньої незалежності Росії та України.

— Хто із зарубіжних країн ще до 1 грудня може визнати незалежність України?

— Думаю, що ніхто. Овоч, як кажуть, має достигнути. Якщо народ України в перший день зими скаже вагоме слово за незалежність, тоді, не сумніваюся, почнеться визнання офіційне.

— А як, на вашу думку, закінчиться референдум?

— Якщо він відбуватиметься за законами демократії, без тиску на людей, все буде гаразд.

— Чому так відтягнуто строки референдуму?

— Напевно, ми такі бідні, що вирішили об'єднати цю акцію з президентськими виборами...

Голова Верховної Ради України Леонід КРАВЧУК:

— Відбувається дуже серйозна й солідна розмова. Думаю, що будуть визначені й узгоджені всі принципові питання сьогодення і майбутнього для досягнення кінцевого результату. Ми вже визначили три проблеми: політичну, економічну і військово-стратегічну. Наше комюніке складатиметься з кількох маленьких розділів. Думаю, ми домовимося.

А щодо порівняння російської делегації з емісарами Троцького, то це надто «крутий» вислів. І я просив би не надавати значення таким словам депутатів. Основне — точна, вивірена точка зору тільки делегації. Лише вона має політичну і правову основу, а все інше — це думки окремих депутатів.

У нас іде спокійна, дуже цікава розмова.

— Ви сказали, що переговори тримаються на трьох китах, тобто на трьох проблемах. Яка з них головна?

— Усі головні. Політичні, економічні, воєнно-стратегічні, вони зав'язані в тугий вузол, і вирішувати їх можна лише в комплексі. Але загострити ситуацію, на мою думку, можуть питання економічні, проблема збройних сил.

Час надзвичайно складний. Економіка руйнується, політичні пристрасті вирують. Але для нас на першому плані має бути турбота про безпеку і життя людей. А для цього нам треба домовитися на перехідний період, як вийти з непростого становища.

— Незважаючи на те, що ці переговори, по суті, несподівані, українська делегація швидко зорієнтувалася...

— Нічого несподіваного для нас тут немає. Про ці речі ми говоримо вже другий рік. Єдиною несподіванкою була заява про перегляд кордонів. Але головне нині для нас — створити спільний документ, яким було б визначено позицію України і Росії й запропоновано принцип вирішення проблем на перехідний період. Ми ж і надалі виходитимемо з принципів взаємної поваги.

А на площу до народу вийшли представники делегації гостей **Сергій СТАНКЕВИЧ** та **Анатолій СОБЧАК.** Перший у своєму виступі, зокрема, сказав:

— Ми вступаємо в міждержавні переговори на основі повної рівноправності, ні в якому разі не пред'являючи одне одному ніяких попередніх умов — ні фінансових, ні майнових, ні територіальних, ні будь-яких інших. Ми проводимо переговори як цивілізовані держави, і я переконаний, що вони закінчаться угодою, яка грунтуватиметься на братських, партнерських принципах. Ми торкнулися досить складних питань, які стосуються демонтажу (а не розвалу, загроза якого сьогодні існує) структур колишнього Союзу для того, щоб кожен з нас міг реалізувати своє право на державність.

Це чудово, що перша зустріч представників незалежної України відбувається саме з представниками Росії. Це чудово, що ми, врешті-решт, здобули свободу і можемо подякувати одне одному за ту мужність і непорушну волю, які продемонстрували демократичні сили наших республік під час путчу. Ми дякуємо вам за підтримку. **Тож давайте зі спокійною рішучістю, зі здоровим глуздом, з почуттям людської гідності рухатися шляхом незалежності державного існування на основі рівноправних і взаємовигідних відносин.**

Станкевичу аплодували, а от виступ Собчака вдалим назвати не можна. На нашу думку, він так і не зрозумів нових політичних нюансів в умовах, коли республіки Союзу прагнуть реальної незалежності. А. Собчак наполягав на тому, що Союз не можна руйнувати і в майбутнє треба рухатися разом. А народ коментував: так, разом, але не в старому імперському розумінні, а тільки співпрацюючи як рівноправні незалежні партнери. Тож і довелося мерові Ленінграда пояснювати свою позицію журналістам:

— Це — національний романтизм. У Росії і тут — це реакція на той гніт, на те придушення людей, яке тривало 73 роки. Все це мине, а далі прийде розуміння того, що ми завжди жили поряд. І ні Росія, ні Україна на Місяць одна від одної не підуть. А коли ми поруч тисячоліттями, отже й далі маємо жити разом і поруч. І якщо ми сьогодні говоримо про те, що країну треба інтегрувати в світову економіку, то маємо зробити її відкритою, повинні співробітничати з усіма країнами світу і Європи, відкрити кордони, щоб наші люди могли поїхати в будь-яку країну. Тому говорити про те, що ми маємо тільки співробітничати, — щонайменше повторювати загальні слова. Це само собою зрозуміло.

І якщо сьогодні Росію ототожнюють з Москвою, тобто з тим центром, який придушував прагнення до свободи і незалежності, то я сказав би, що це перший емоційний приплив, який мине. А залишиться те, що нас зв'язує.

Мій приїзд пов'язаний з тим, що через певні неправильні тлумачення рішень російського уряду і зустрічні рішення українського уряду виникли деякі незрозумілі ситуації. Тому виникла необхідність терміново відповідно до укладеного минулого року Договору між Україною і Росією провести переговори і консультації для того, щоб підтвердити, що ми **залишаємося вірними цьому** Договору. Тому ми сформували делегацію Верховної Ради СРСР, в якій два представники від Росії і два представники від України, котрі виступають тут як спостерігачі, допомагають делегаціям двох республік знайти правильне рішення.

І його вже знайдено. **Ми підтверджуємо і визнаємо незалежність України і Росії, ми підтверджуємо прийняті рішення, але одночасно говоримо про те, що ми не повинні допустити, щоб союзна імперія, яка розвалюється, поховала нас під своїми уламками.** Ми повинні на перехідний період зберегти або створити такі нові структури, які забезпечили б спільне вирішення всіх проблем. У нас же спільна валюта. Навіть якщо визнати право кожної республіки на свою валюту, в чому я не бачу ніяких проблем, то здійснити взаємні розрахунки треба тією валютою, яка є. **Ми не можемо так, як Павлов, — вийняти з кишень у людей всі ті гроші, які були в обігу, і сказати, що з завтрашнього дня будуть лише червінці, а всі ваші попередні заощадження — це просто папірці. Так же не можна робити.**

Те ж саме і з питаннями, пов'язаними з обороною, транспортом, енергетикою, взаємними поставками. Чому ми маємо рвати те, що взаємовигідно, що вкрай необхідне Україні і Росії, Києву і Ленінграду. Я, наприклад, збирався після підписання Союзного договору 20 серпня, приїхати сюди з делегацією для укладення договорів про взаємні поставки. Адже є те, без чого Україна прожити не зможе, і те, без чого не зможемо прожити і ми. Адже ми одержуємо індустріальні і продовольчі поставки з України. Треба ж бути людьми, мислячими тверезо, думати про майбутнє народу. Думати не тільки про зовнішні ознаки державності. Їх встановити легше всього. Найлегше встановити прапор так, як ми відновили свій російський національний прапор, свій герб, — і це прекрасно. Але ж це не розв'язує всіх проблем, не усуває тієї кризи, в якій знаходимося.

Сьогодні з'явилася унікальна можливість проведення глибоких політичних, економічних, соціальних реформ. Досі все це стримувалося комуністичними структурами. Сьогодні їх немає. З'явилася можливість по-справжньому реформувати економіку, політику, поліпшити життя людей. Але якщо ми тепер почнемо протистояння, приміром так, як сьогодні реагували на мої слова, ми можемо втратити цю можливість. Тому що реакціонери ще далеко не зламані. І запам'ятайте, що є мільйони людей, зв'язаних з попереднім режимом, які чимало втратили з його падінням. Тож треба бути пильними й не допускати нової хвилі репресій, думати, що всі ми, хто жив у цих умовах, несемо відбиток минулого. І давайте звільнятися від цього разом. Треба утверджувати те, що нас об'єднує. Тільки тоді у нас є шанс стати цивілізованими. Ви що, хочете повторення Югославії? А якщо це відбудеться при нашій чисельності ядерної зброї, озброєння взагалі? Ви уявляєте, яка це небезпека для всього людства?

Треба зупинитися, подивитися, переглянути і сказати один одному: «Давайте йти в майбутнє разом». Разом ми зробимо менше помилок. Але без «молодших» і «старших» братів. Не повинно бути ніякого поділу. Рівні, незалежні, без попередніх претензій. З сьогоднішнього дня ми відкриваємо нову сторінку в історії нашої країни. І почнемо її так, щоб не було потім соромно.

Спільного комюніке всім довелося чекати довго. Тільки на другу ночі вже 29 серпня в світлі «юпітерів» телебачення Л. Кравчук та О. Руцькой поставили автографи під заключним документом. Після цього в залі сесійних засідань відбулася невелика прес-конференція для журналістів. Відповіді Л. Кравчука та О. Руцького, в принципі, за межі доповнень до пунктів комюніке не вийшли. Головне, на чому акцентували увагу обидва керівники, — відносини між двома великими слов'янськими державами стабілізувалися і треба зробити все, щоб заспокоїти народи республік, уникнути антиросійських проявів на Україні та антиукраїнських у Росії. СРСР у зв'язку із ситуацією, що склалася, вперше офіційно було названо «колишнім», а серед пунктів комюніке чи не найголовнішим було визначено положення про неприпустимість односторонніх рішень з воєнно-стратегічних питань, здійснення реформи Збройних Сил СРСР і створення системи колективної безпеки. У всіх інших питаннях республікам надається повна свобода дій. Обіцяно також відрегулювати взаємні поставки.

Отже, перший крок до встановлення цивілізованих міждержавних відносин між двома республіками, які прагнуть незалежності, зроблено, і напруженість та непорозуміння між ними усунуто. А ще — створено прецедент політичного, за столом переговорів, розв'язання спірних питань, і заявку на майбутнє зроблено солідну.

Василь ТУГЛУК, Володимир СКАЧКО, Віктор БРАНИЦЬКИЙ, спеціальні кореспонденти «Голосу України».

P. S. Розуміння нерозривності справжнього демократизму з визнанням права держав на незалежність, певно, прийшло до Анатолія Собчака в літаку на зворотному шляху до Москви. Уже вранці 29 серпня, на сесії Верховної Ради СРСР він заявив, що побувавши в Києві і побачивши стан справ на власні очі, зрозумів усе, що відбувається на Україні, і, безумовно, підтримує її прагнення до державної незалежності.

Що ж, усім би так...

У ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

29 серпня відбулося чергове засідання Президії Верховної Ради України.

У розвиток раніше прийнятих актів схвалено положення про Тимчасову комісію Президії Верховної Ради України по перевірці діяльності на території України посадових осіб, органів влади, управління, громадських об'єднань та організацій у зв'язку з державним переворотом. Положення публікується у пресі.

Внесено зміни до 51 та 65 статей Закону про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування, що дозволить посилити взаємодію Рад різних рівнів.

Президія прийняла постанову про кошторис, порядок фінансування і витрат коштів на проведення виборів Президента України, розглянула ряд інших питань державного життя республіки.

Вів засідання Президії Голова Верховної Ради України Л. М. Кравчук.

«ВИЩОЇ МЕТИ, НІЖ НЕЗАЛЕЖ

27 серпня Голова Верховної Ради УРСР Л. Кравчук зустрівся з радянськими і зарубіжними журналістами. Півтори години тривала відверта, цікава розмова, яка охопила всебічні питання нинішнього перебігу складних політичних подій, а також певні прогнози щодо подальшого розвитку України, яка стала на шлях незалежності, повного суверенітету.

Подаємо зміст розмови, що відбулася у Верховній Раді України.

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ ГОЛОВИ

Запитання: Верховна Рада України прийняла рішення про підпорядкування військових формувань, дислокованих на території республіки, Верховній Раді. Що ви будете робити з цими військами? І друге запитання. Ваша реакція на заяву російського уряду.

Відповідь: Так, на сесії Верховної Ради прийнято рішення про армію, про війська які знаходяться на території України. Вони підпорядковані, передані під юрисдикцію Верховної Ради.

Але це тільки політичне рішення. Зараз ми маємо здійснити цілий ряд конкретних заходів. Перший з них, я думаю, це може бути призначення до сесії міністра оборони. Треба утворити чи то комісію, чи раду, які розробили б механізми передачі всіх можливих з'єднань командуванню, управлінню. Адже потрібна координація дій з військовими округами, з військовими, які знаходяться сьогодні в єдиному підпорядкуванні і в єдиному командуванні.

Відверто кажучи, до цього зараз ми ще не зовсім готові, тому що ні штабу, ні управління військами на Україні ніколи не було.

Ось призначимо міністра, утворимо комітет чи комісію, яка вступить в переговорні процеси з Міністерством оборони для визначення своєї військової концепції, позиції. Внесемо тоді відповідні пропозиції і остаточно вирішимо це питання. Але вже сьогодні ми можемо вирішувати цілий ряд питань, маючи відповідні повноваження. Ну, скажімо, я маю намір буквально сьогодні або завтра передати внутрішні війська під командування міністра внутрішніх справ, ми маємо приступити до утворення республіканської гвардії. Вважаю, що це не може бути якась сила, що діє паралельно збройним силам України у всіх військах. Це може бути якийсь один полк, який знаходиться, скажімо, десь в столиці і виконує відповідні обов'язки. А збройні сили на Україні — це інше. Немає потреби мати збройні сили і ще республіканську гвардію, окремо ешелоновану по всіх областях і по всіх регіонах.

Ми можемо уже зараз вирішити питання, враховуючи, що йде реорганізація в армії, щоб переглянути деякі учбові військові заклади. Перш за все, політичне морське училище, яке знаходиться на території Києво-Могилянської Академії. Думаю, ми це вирішимо в найближчі дні для того, щоб кінець кінцем цю академію, це приміщення передати нашій культурі.

Я хочу сказати, що ми тут не маємо наміру вирішувати все зразу ж, негайно, вольовим способом. Я хочу зібрати командуючих, порадитися з ними, подумати, як забезпечити офіцерів і військовослужбовців житлом, вирішити соціальні проблеми для того, щоб вони мали спокій, щоб знаходячись на Україні, у них не було абсолютно ніяких претензій. Тому що зараз, знаєте, вже є приклади, коли до військових ставляться з неповагою. Це дуже небезпечна справа. Вини їх, солдат, офіцерів, немає в тому, що сталося під час цього перевороту, і до них потрібно ставитись з повагою, робити все для того, щоб вони жили спокійно на Україні.

Тепер про заяву. Ви всі знаєте, що вона проголошена від імені Бориса Миколайовича прес-секретарем президента. Заява зводиться до того, що коли якась республіка, яка зараз є в складі Союзу, вийде з нього, то тоді, як можна зрозуміти з заяви, вона мусить переглянути свої стосунки з Союзом, з тими республіками, з якими вона має кордони.

Тобто, виходячи із складу Союзу, якщо народ проголосує за це 1 грудня, Україна має сама запитати держави, які з нею межують, чи немає у них до неї територіальних претензій. І інші республіки повинні поставити питання до України, чи не має вона територіальних претензій.

Треба сказати, ця заява викликала зараз резонанс важкий — і на Україні, і в інших республіках, і за кордоном. Тому що територіальні претензії дуже небезпечні і в будь-якому разі можуть завершитися великими складностями для людей.

Ми тут підготували відповідну свою заяву, яка буде надрукована в пресі.

Ми вважаємо, що на цьому етапі такої заяви достатньо. Мені сьогодні сказав Борис Миколайович Єльцин, що він або від нього сьогодні ввечері будуть подані відповідні роз'яснення щодо тієї заяви прес-секретаря, як її потрібно тлумачити і які акценти потрібно мати на увазі.

Запитання: Я хочу сказати, що якби Яворівський або й ви, Леоніде Макаровичу, прочитали цей акт про незалежність не у 1991 році, а приміром в 1981 році, то ви б, напевно, опинилися далеко, де сонце гріє мало. І ви знаєте, що так було з багатьма людьми: з Василем Стусом, з деякими депутатами Рад. Як ви думаєте, чи не потрібно дати цьому таку політичну оцінку, щоб реабілітувати саму ідею незалежності України?

Відповідь: Я вважаю, що це питання має серйозну підставу, і на Президії Верховної Ради воно вже обговорювалося. Про те, щоб нам на сесію внести це питання з урахуванням проголошення незалежності, того, які зміни буквально за години відбуваються в суспільстві. Винести це питання і прийняти відповідний документ.

Також хочу сказати, що сьогодні ми піднімали ще одне питання. Я запропонував членам Президії його обговорити і дати йому відповідну політичну формулу. У нас були серйозні складності з реєстрацією різних партій, які народжувались. Отже, ті партії, які стояли твердо на боці демократії, суверенітету і не визнавали рішень ГКЧП, мені здається, потрібно негайно зареєструвати. Це також буде відповідною нашою дією щодо політичної проблеми.

Запитання: Чи порушена кримінальна справа щодо тих осіб, які мають пряме відношення до перевороту, зокрема Станіслава Гуренка?

Відповідь: Коли до мене прийшли документи, вірніше, копії документів, які були направлені від ЦК КПРС і ЦК Компартії України, я дав доручення прокурору республіки, і він завів кримінальну справу. Але саме по цих документах, бо ситуація охоплює більш широке коло людей.

Запитання: Признали ли нашу государственную независимость другие страны? И второе. Известно ли вам, что инициаторами путча были подготовлены списки людей для будущей расправы? В том числе вы там значились под седьмым номером.

Відповідь: Дело в том, что по международным правовым актам, которые, кстати, зафиксированы в Уставе Организации Объединенных Наций, независимость признается только тогда, когда она основана на волеизъявлении народа. Поэтому другие государства с пониманием и с добрым отношением оценили этот мужественный акт парламента Украины, но о признании и установлении дипломатических отношений будет речь впереди, после референдума. Сегодня, если уж развивать эту тему, нужно серьезно готовиться к референдуму 1 декабря. А серьезно, это означает: сконцентрировать усилия на экономических проблемах, на социальных, на объединении всех сил, чтобы мы перестали воевать, и действовали вместе. Потому, что впереди самое главное — это независимость Украины. Выше цели у нас, я думаю, нет и быть не может.

Второй вопрос. Я тоже знаю, мне говорили, что были какие-то списки. Одни говорят под седьмым, другие — под двенадцатым номером я значился. Это трудно проверить. Но абсолютно ясно одно: далеко до этого путча, когда мы праздновали годовщину Декларации и я выступил с докладом о независимости, суверенитете, он был оценен крайне отрицательно. Особенно слова, которые были мною сказаны в конце, что мы имели два шанса иметь независимость и не использовали их, и что я убежден, что сейчас у нас такой третий шанс есть, и мы обязательно должны его использовать. Понятное дело, я не мог числиться в списках людей, которые при новом режиме могли остаться не только на своем посту, но вообще на самых низких ступенях власти. А уж был ли этот список, Бог его знает.

Запитання: Господин Председатель, у меня просьба разъяснить вашу личную позицию, как будет работать парламент Украины по отношению к Союзному договору. Это сейчас самая горячая проблема в Советском Союзе.

Відповідь: Считаю, что сейчас не может быть работы над Союзным договором до первого декабря. После референдума, в зависимости от его результатов, мы определимся по отношению к Союзному договору.

Я не могу сейчас выступать от имени всего парламента и от народа Украины, не имею таких полномочий, но могу высказать свою личную позицию. Как бы не прошел референдум, я буду стоять на позиции, на которой стоял постоянно, что Украина должна быть суверенным государством. Союз может быть только конфедерацией. Если это будет нечто другое, ему не суждено продолжительное существование, он обречен, потому что история подтверждает стремление и движение к свободе, независимости и желание каждого быть хозяином в своем доме. Это неистребимое желание каждого народа.

Запитання: Як би ви прокоментували призначення на керівництво союзним урядом четвірки на чолі з Іваном Степановичем Силаєвим?

Відповідь: Ви знаєте, я ухиляюся зараз від якихось оцінок дій інших республік — час такий, що це дуже гостро сприймається, і нам, боронь боже, посваритися з республіками. Зараз якраз потрібна злагода і потрібні спільні дії. І сьогодні, коли говорив з Іваном Степановичем Силаєвим, він запропонував нам, щоб Україна дала свого офіційного представника для роботи над проектом економічної угоди.

Я сказав, що ми дамо такого представника за умови, коли це буде горизонтальний союз, коли в нього прийдуть, принаймні, не 9+1, а просто 9, просто 10, просто 12, а може всі 15, і ніякого «плюс одного» не буде. Коли ці республіки оберуть якусь раду і уточнять економічні стосунки, економічні угоди і ця рада координуватиме дії між республіками, тоді наш представник може мати певні повноваження і брати участь у цьому. Якщо це буде знову через центр, то ми від такої участі відмовимось. Ми можемо тільки надіслати людину, як спостерігача, щоб ми все ж таки знали, що там робиться. І відповідно діяли. Тому, що при всіх політичних крутих розворотах, все ж таки сьогодні головне питання — це питання економічного життя. І завтра люди прийдуть у магазини, подивляться на полиці і скажуть: ви оголосили незалежність, а що змінилося? І це слово, що змінилося, буде весь час: у вересні, жовтні, листопаді, грудні. І тут нам потрібно зосередити всі сили, все, що в нас є, для того, щоб зробити якесь зрушення в економічній сфері. Таким чином, я вважаю, що це має бути угода тільки горизонтальна. А те, що зараз утворили, воно має тимчасовий характер, хоч у мене є підозра певної небезпеки в тому, що склад людей з однієї республіки може привести до того, що вони будуть перебирати все на свій бік.

Запитання: Я хотіла запитати, які у вас плани відносно відвідання Канади і США?

Відповідь: Я маю намір відвідати Сполучені Штати Америки, зокрема, Організацію Об'єднаних Націй. Вже є попередня домовленість. Президент Буш висловив бажання зустрітися зі мною в Сполучених Штатах Америки. Що стосується конкретного запрошення від Канади, у мене його немає. Але у зв'язку з тим, що цей рік — рік сторіччя українців, які переселилися до Канади і в інші країни, то я, звичайно, мав би бажання відвідати цю країну, в тому числі поспілкуватися і з українськими організаціями за кордоном.

Запитання: Пане Кравчук, недавно пішли чутки, що ви або вже вийшли з партії, або скоро плануєте це зробити. Скажіть нам, це правда чи ні? І друге питання. Україна проголосила свою незалежність, треба з'ясувати економічну ситуацію. Які зв'язки ви пропонуєте для України з іншими державами?

Відповідь: Я оголосив свою позицію відносно свого перебування в ЦК КПРС, в Політбюро і в ЦК Компартії України. Відносно членства у партії вважаю за непотрібне оприлюднювати це. Тому що людина, вступаючи до партії, подає заяву до секретаря первинної партійної організації, а не на якихось мітингах, і не у Верховній Раді. Значить, вона так само має і виходити з партії, подавши відповідну заяву секретареві первинної партійної організації.

Я подав таку заяву своєму секретареві первинної партійної організації після розмови з генералом Варенниковим 19 серпня, тому що зрозумів, що він виступає не тільки від військ, а перш за все, від КПРС. Це фактологічна справа. Внутрішня, ідейна полягає в тому, що коли все спокійно в суспільстві, коли партії не воюють, коли партії знаходять взаєморозуміння, навіть перебувають на різних точках зору, тоді не є небезпекою для керівника держави бути членом якоїсь партії. А коли йде війна, коли партії приймають незважені рішення, коли вони, ці рішення, приймають попри закон, попри Конституцію, Голова Верховної Ради не може бути членом партії, тому що на нього лягає вина за ці рішення, і він, хоч не прямо, але може бути причетний до того.

Ну і третє. Останній рік, як ви пам'ятаєте, я весь час виступав на пленумах ЦК Компартії України, на Політбюро, на з'їзді, особливо на другому етапі, наполягаючи, що Україна повинна мати свою комуністичну партію, українську, незалежну за своєю програмою, своїм статутом і своєю власною позицією, і що ця партія має захищати демократичні засади і засади суверенітету. Останній виступ на пленумі не знайшов абсолютно ніякої підтримки моєї позиції, і за це практично ніхто не проголосував з складу Центрального Комітету.

Таким чином, КПРС, за моїми переконаннями, не є партією на Україні. Україна може мати свою партію, в тому числі, я підкреслюю, і демократичну партію з соціалістичними платформами. Це справа і право кожної цивілізованої держави дозволяти мати партії з різними програмами, з різними платформами і з різними поглядами. Рядовий член партії може зараз знайти свій вибір і перейти або в інші партії, або

лишити пар
ном тієї па

Зараз тр
розумінням
я б сказав,
людей. А в
гато, які н
до того, що
рилось. Тре
виявити до
дяність, їм
ти не тільк
рієнтувати
себе вести,
їм всі
Це ду

Ось зара
і такі запи
мо, ми тим
діяльність
ни. А там
цювали в
подають за
влаштувати
ту. Як бути
людей? Що
шлях якоїс
ло б прост
політичном
призвести т
тації. Тому
ди наро
призве
ків. Оголо
на стала н
ності, з са
життя має
це держав
жава демо
цій держав
відстоюват
тимуть
можуть
раждати. Д
не можна
ки, бо це

Тепер п
зки з інш

Коли вс
стина дер
раїну як
зки стають
них. Сьог
маємо зв'
приємств,
ціацій і в
вже і зар
добрі пові
йшло
прого
вже до на
багато цін
які охопл
ярдів дола
цьому пла
відповідно

Запитан
оніде Мак
чі з інозе
ми, звіт п
кований 2
вили. Ци
навіть ко
як ви ста
закривают
ні канали.
що цього
ти. Ми на
коли не д
де та вла
Що не мо
тичними
нається з
слово». А
нено випу
публіканс
йони пер
ма, не от
сесії. То
на Украї
влади, ч
ня якесь
хто дав
випуск га
го ж нема

Відпові
вісти на
чином. П
ступаю ві
рив в інт
плю. Тод
терв'ю,
кажуть,

..., НІЖ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ, У...

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ Л. КРАВЧУКА

не имею таких полномочий, но могу высказать свою личную позицию. Как бы не прошел референдум, я буду стоять на позиции, на которой стоял постоянно, что Украина должна быть суверенным государством. Союз может быть только конфедерацией. Если это будет нечто другое, ему не суждено продолжительное существование, он обречен, потому что история подтверждает стремление и движение к свободе, независимости и желание каждого быть хозяином в своем доме. Это неистребимое желание каждого народа.

Запитання: Як би ви прокоментували призначення на керівництво союзним урядом четвірки на чолі з Іваном Степановичем Силаєвим?

Відповідь: Ви знаєте, я ухиляюся зараз від якихось оцінок дій інших республік — час такий, що це дуже гостро сприймається, і нам, боронь боже, посваритися з республіками. Зараз якраз потрібна злагода і потрібні спільні дії. І сьогодні, коли говорив з Іваном Степановичем Силаєвим, він запропонував нам, щоб Україна дала свого офіційного представника для роботи над проектом економічної угоди.

Я сказав, що ми дамо такого представника за умови, коли це буде горизонтальний союз, коли в нього прийдуть, принаймні, не 9+1, а просто 9, просто 10, просто 12, а може всі 15, і ніякого «плюс одного» не буде. Коли ці республіки оберуть якусь раду і уточнять економічні стосунки, економічні угоди і ця рада координуватиме дії між республіками, тоді наш представник може мати певні повноваження і брати участь у цьому. Якщо це буде знову через центр, то ми від такої участі відмовимось. Ми можемо тільки надіслати людину, як спостерігача, щоб ми все ж таки знали, що там робиться. І відповідно діяли. Тому, що при всіх політичних крутих розворотах, все ж таки сьогодні головне питання — це питання економічного життя. І завтра люди прийдуть у магазини, подивляться на полиці і скажуть: ви оголосили незалежність, а що змінилося? І це слово, що змінилося, буде весь час: у вересні, жовтні, листопаді, грудні. І тут нам потрібно зосередити всі сили, все, що в нас є, для того, щоб зробити якесь зрушення в економічній сфері. Таким чином, я вважаю, що це має бути угода тільки горизонтальна. А те, що зараз утворили, воно має тимчасовий характер, хоч у мене є підозра певної небезпеки в тому, що склад людей з однієї республіки може привести до того, що вони будуть перебирати все на свій бік.

Запитання: Я хотіла запитати, які у вас плани відносно відвідання Канади і США?

Відповідь: Я маю намір відвідати Сполучені Штати Америки, зокрема, Організацію Об'єднаних Націй. Вже є попередня домовленість. Президент Буш висловив бажання зустрітися зі мною в Сполучених Штатах Америки. Що стосується конкретного запрошення від Канади, у мене його немає. Але у зв'язку з тим, що цей рік — рік сторіччя українців, які переселилися до Канади і в інші країни, то я, звичайно, мав би бажання відвідати цю країну, в тому числі поспілкуватися і з українськими організаціями за кордоном.

Запитання: Пане Кравчук, недавно пішли чутки, що ви або вже вийшли з партії, або скоро плануєте це зробити. Скажіть нам, це правда чи ні? І друге питання. Україна проголосила свою незалежність, треба з'ясувати економічну ситуацію. Які зв'язки ви пропонуєте для України з іншими державами?

Відповідь: Я оголосив свою позицію відносно свого перебування в ЦК КПРС, в Політбюро і в ЦК Компартії України. Відносно членства у партії вважаю за непотрібне оприлюднювати це. Тому що людина, вступаючи до партії, подає заяву до секретаря первинної партійної організації, а не на якихось мітингах, і не у Верховній Раді. Значить, вона так само має і виходити з партії, подавши відповідну заяву секретареві первинної партійної організації.

Я подав таку заяву своєму секретареві первинної партійної організації після розмови з генералом Варенниковим 19 серпня, тому що зрозумів, що він виступає не тільки від військ, а перш за все, від КПРС. Це фактологічна справа. Внутрішня, ідейна полягає в тому, що коли все спокійно в суспільстві, коли партії не воюють, коли партії знаходять взаєморозуміння, навіть перебувають на різних точках зору, тоді не є небезпекою для керівника держави бути членом якоїсь партії. А коли йде війна, коли партії приймають незважені рішення, коли вони, ці рішення, приймають попри закон, попри Конституцію, Голова Верховної Ради не може бути членом партії, тому що на нього лягає вина за ці рішення, і він, хоч не прямо, але може бути причетний до того.

Ну і третє. Останній рік, як ви пам'ятаєте, я весь час виступав на пленумах ЦК Компартії України, на Політбюро, на з'їзді, особливо на другому етапі, наполягаючи, що Україна повинна мати свою комуністичну партію, українську, незалежну за своєю програмою, своїм статутом і своєю власною позицією, і що ця партія має захищати демократичні засади і засади суверенітету. Останній виступ на пленумі не знайшов абсолютно ніякої підтримки моєї позиції, і за це практично ніхто не проголосував з складу Центрального Комітету.

Таким чином, КПРС, за моїми переконаннями, не є партією на Україні, Україна може мати свою партію, в тому числі, я підкреслюю, і демократичну партію з соціалістичними платформами. Це справа і право кожної цивілізованої держави дозволити мати партії з різними програмами, з різними платформами і з різними поглядами. Рядовий член партії може зараз знайти свій вибір і перейти або в інші партії, або лишити партію, або бути членом тієї партії, яка є.

Зараз треба поставитись з розумінням до членів КПРС, я б сказав, врятувати чесних людей. А вони є і дуже багато, які не були причетні до того, що діялось, що творилось. Треба їх зберегти і виявити до них повагу, людяність, їм потрібно допомогти не тільки в тому, щоб зорієнтувати в цій ситуації, як себе вести, а й забезпечити їм всі [illegible]мадянські [illegible]права. Це ду[illegible]жливо.

Ось зараз уже надходять і такі запитання. Ну, скажімо, ми тимчасово припинили діяльність Компартії України. А там тисячі людей працювали в апараті. Одні вже подають заяви, хтось хоче влаштуватись десь на роботу. Як бути з тими тисячами людей? Що, може, стати на шлях якоїсь помсти? Це було б просто аморально. І в політичному розумінні могло призвести тільки до конфронтації. Тому що помста завжди наро[illegible]є гнів, [illegible]е може призве[illegible]о важ[illegible]наслідків. Оголосивши, що Україна стала на шлях незалежності, з самого початку свого життя маємо засвідчити, що це держава гуманізму, держава демократії, права. І в цій державі права і свободи відстоюватимуться і захищатимуть[illegible] І невин[illegible]ди не можут[illegible] в якому[illegible]і постраждати. До невинних людей не можна навішувати ярлики, бо це шлях безвихідний.

Тепер про економічні зв'язки з іншими країнами.

Коли всі держави, або частина держав, визнають Україну як державу, тоді зв'язки стають на рівень державних. Сьогодні поки що ми маємо зв'язки на рівні підприємств, кооперативів, асоціацій і все таке інше. Але вже і зараз є, наприклад, добрі повідомлення, що пройшл[illegible] дні[illegible]як ми прого[illegible]ли н[illegible]сть, а вже до нас надходять дуже багато цікавих пропозицій, які охоплюють десятки мільярдів доларів. Тобто вже в цьому плані економічний світ відповідно зреагував.

Запитання: Шановний Леоніде Макаровичу, на зустрічі з іноземними журналістами, звіт про яку був надрукований 24 серпня, ви заявили. Цитую: «Мені було навіть конкретне запитання, як ви ставитесь до того, що закривають газети, телевізійні канали. Я прямо відповів, що цього не можна допустити. Ми на Україні цього ніколи не допустимо, поки буде та влада, яка є сьогодні. Що не можуть бути демократичними дії, коли все починається з заборони права на слово». А вчора було зупинено випуск чотирьох республіканських газет, і мільйони передплатників, зокрема, не отримали матеріали сесії. То чи означає це, що на Україні вже немає тої влади, чи це розпорядження якесь ініціативне? Власне, хто дав вказівку зупинити випуск газет, бо в указі цього ж немає.

Відповідь: Я хочу відповісти на це запитання таким чином. По-перше, я не відступаю від того, що я говорив в інтерв'ю, і не відступлю. Тоді, коли було це інтерв'ю, цей переворот, як кажуть, ще не завершився. І ми зовсім не знали, хто до нього є причетним. Тепер з'ясувалося, хто є до нього причетним. Зараз зрозуміло, що керівні органи ЦК КПРС і республіканські органи мають до цього відповідну причетність. І вчора на Президії ми вирішили питання не закрити газети — це дуже суттєвий елемент — а вирішили припинити дію Компартії України тимчасово, як і ті органи, яких компартія є засновником. Для чого? Для того, щоб визначитись. Це зовсім не означає, що газети перестануть зовсім виходити. Якщо, скажімо, я сьогодні можу відповідально сказати для вас, що наше українське телебачення і радіо не передало жодної інформації на підтримку ГКЧП, я не знаю, як поступали газети. Одні надрукували матеріали ГКЧП без коментарів, другі з коментарями, але були такі, які більше нічого не писали: ні за, ні проти. Але ж знаходили відповідних людей, які давали їм інтерв'ю, що це потрібно підтримувати і розвивати.

Мають зібратися колективи, бо вони добре знають, хто є хто, визначитися з газетою, визначитися із її спрямуванням, зробити належні документальні оформлення і звернутися до відповідних органів. Звернутися, і, будь ласка, випускайте собі газету.

Я, скажімо, вже сьогодні сказав, що газета «Сільські вісті» нічого такого не друкувала. Там провели збори, газета стала незалежною, у неї два мільйони дописувачів, то нехай виходить, тут немає ніяких проблем.

Тобто я хочу сказати, що ми не закрили газети, а ми тільки зупинили їх випуск, і потім, коли все стане на свої місця, буде визначено ставлення і до колективу, і до газети.

Запитання: Після свого візиту до Києва, колишній Президент США Річард Ніксон, повернувшись додому, дав вам високу оцінку як політику, оскільки вам вдається зберігати добрі стосунки і з Єльциним, і з Горбачовим, не дивлячись на тогочасну гостру конфронтацію між ними. Нині, після останніх драматичних подій, союз Єльцина і Горбачова змінився. Хотілося б почути вашу думку: наскільки ускладнилось ваше становище у відстоюванні національних інтересів України?

І друге, коротеньке запитання, відносно прокурора Потебенька. Головним завданням прокурора являється нагляд за законністю. Відбувся червоний, фашистський путч. Яка ж його роль у цій своїй діяльності? Чи несе він відповідальність, а він повинен її нести, оскільки не реагував на порушення Конституції і Закону?

Відповідь: Я не думаю, що моє становище після того, що сталося в Москві, і мої стосунки на фоні того, що відбулося в Москві, ускладнились. Якщо стосунки й ускладнилися, то не через те, що сталося в Москві, а через те, що сталося 24-го в Києві, коли Україна проголосила повну незалежність. І реакція відповідна: заява прес-секретаря Єльцина про це засвідчила.

Ну, а якщо щось ускладнилося, то немає якихось надзвичайних ситуацій. Є певна позиція моя, є їхня позиція. Я запитую весь час Бориса Миколайовича: він за федерацію зараз? Він каже, що на цьому етапі потрібна федерація. Я продовжую стояти на тому, що це — безвихідь, це нереально, просто нереально. Є інші можливості, й історія знає ці можливості. З тим, що Україна є багатонаціональною, не можна не рахуватися, і не потрібно порівнювати, скажімо, з Швейцарією чи Штатами. Це зовсім інші речі. Коли так кажуть, то це просто обдурювання, тому що у нас є національний фактор, і він має лежати в основі вирішення питання буде це федерація чи конфедерація.

Шість років показали, що іншого просто немає. Тому я думаю, що наші стосунки будуть залишатися толерантними, вони базуватимуться на принципових позиціях. Ми будемо відстоювати свою, Борис Миколайович — свою, Михайло Сергійович — свою, будемо зустрічатися, будемо спілкуватися, тому що в політиці не може бути такого: посварилися й розійшлися. Такий підхід — не є політикою, це ж не особисті справи, це справи, за якими стоять мільйони людей, і ми будемо вирішувати разом.

А про Потебенька ми домовилися таким чином, що запросимо його на Президію і все обговоримо. Що стосується прокурора особисто, то, звичайно, він не брав і не міг брати участі в державному перевороті, як і ніде й не висловлювався з цього приводу. Але це його обов'язок заявити про те, чи є порушення, чи немає і сказати публічно. Але ви мені скажіть, будь ласка, хто 19 серпня поспішив про це сказати?! От я для того, щоб все з'ясувати, попросив наше телебачення: дайте мені, будь ласка, список прізвищ керівників різного рангу, які 19 серпня звернулись до телебачення з проханням надати їм телеекран. Кажуть: таких не було. Я попросив дати мені список на 20-те. Кажуть: і 20-го не було, а вже 24-го стояли в черзі. Так що, тут, знаєте, все має бути по правді, тому що кількість героїв зараз буде збільшуватися.

Я хочу вам навести такий приклад. У 1917 році в Ленінграді, кажуть (історики ще цього не довели, але кажуть), що штурмували Зимовий палац півтори тисячі солдат. У 1961 році в списку було 30 тисяч, а в 1980 році — 67 тисяч. То я переконаний в тому, що списки героїв, які виступали проти ГКЧП, через рік складатимуть томи. Так що хай усе буде на правді.

Запитання: Які офіційні і підтверджені дані український уряд має про ядерну зброю, котра знаходиться на українській території? І як ви думаєте, яким шляхом Україна повинна здійснити сьогодні власні ядерні принципи Декларації про суверенітет?

Відповідь: Я вже частково

ГОЛОС України

ІСТЬ УКРАЇНИ, У НАС НЕМАЄ»

ЕРХОВНОЇ РАДИ Л. КРАВЧУКА

або бути чле-
яка є.
поставитись з
членів КПРС,
тувати чесних
є і дуже ба-
ли причетні
лось, що тво-
їх зберегти і
повагу, лю-
рібно допомог-
тому, щоб зо-
й ситуації, як
й забезпечити
нськ' права.
во.
же надходять
я. Ну, скажі-
во припинили
партії Укра-
ні людей пра-
аті. Одні вже
хтось хоче
десь на робо-
ими тисячами
же, стати на
омсти? Це бу-
морально. І в
зумінні могло
и до конфрон-
помста завж-
ів, може
аж наслід-
и, що Укра-
лях незалеж-
початку свого
засвідчити, що
манізму, дер-
ії, права. І в
рава і свободи
ься і захища-
вин оди не
ому і пост-
винних людей
шувати ярли-
х безвихідний.
кономічні зв'я-
країнами.
ржави, або ча-
визнають Ук-
аву, тоді зв'я-
рівень держав-
поки що ми
на рівні під-
перативів, асо-
ке інше. Але
наприклад,
ення, що про-
як ми
ть, а
адходять дуже
пропозицій,
десятки міль-
Тобто вже в
кономічний світ
агував.

Шановний Ле-
ичу, на зустрі-
и журналіста-
ку був надру-
ерпня, ви зая-
«Мені було
тне запитання,
сь до того, що
зети, телевізій-
прямо відповів,
можна допусти-
раїні цього ні-
стимо, поки бу-
яка є сьогодні.
бути демокра-
коли все почи-
рони права на
ра було зупи-
отирьох рес.
газет, і міль-
атників, зокре-
али матеріали
означає це, що
же немає тої
розпорядже-
ативне? Власне,
вку зупинити
бо в указі цьо.

Я хочу відпо-
апитання таким
рше, я не від-
го, що я гово-
ю, і не відсту-
ли було це ін-
переворот, як
завершився. І

ми зовсім не знали, хто до нього є причетним. Тепер з'ясувалося, хто є до нього причетним. Зараз зрозуміло, що керівні органи ЦК КПРС і республіканські органи мають до цього відповідну причетність. І вчора на Президії ми вирішили питання не закрити газети — це дуже суттєвий елемент — а вирішили припинити дію Компартії України тимчасово, як і ті органи, яких компартія є засновником. Для чого? Для того, щоб визначитись. Це зовсім не означає, що газети перестануть зовсім виходити. Якщо, скажімо, я сьогодні можу відповідально сказати для вас, що наше українське телебачення і радіо не передало жодної інформації на підтримку ГКЧП, я не знаю, як поступали газети. Одні надрукували матеріали ГКЧП без коментарів, другі з коментарями, але були такі, які більше нічого не писали: ні за, ні проти. Але ж знаходили відповідних людей, які давали їм інтерв'ю, що це потрібно підтримувати і розвивати.

Мають зібратися колективи, бо вони добре знають, хто є хто, визначитися з газетою, визначитися із її спрямуванням, зробити належні документальні оформлення і звернутися до відповідних органів. Звернутися, і, будь ласка, випускайте собі газету.

Я, скажімо, вже сьогодні сказав, що газета «Сільські вісті» нічого такого не друкувала. Там провели збори, газета стала незалежною, у неї два мільйони дописувачів, то нехай виходить, тут немає ніяких проблем.

Тобто я хочу сказати, що ми не закрили газети, а ми тільки зупинили їх випуск, і потім, коли все стане на свої місця, буде визначено ставлення і до колективу, і до газети.

Запитання: Після свого візиту до Києва, колишній Президент США Річард Ніксон, повернувшись додому, дав вам високу оцінку як політику, оскільки вам вдається зберігати добрі стосунки і з Єльциним, і з Горбачовим, не дивлячись на тогочасну гостру конфронтацію між ними. Нині, після останніх драматичних подій, союз Єльцина і Горбачова зміцнився. Хотілося б почути вашу думку: наскільки ускладнилось ваше становище у відстоюванні національних інтересів України?

І друге, коротеньке запитання, відносно прокурора Потебенька. Головним завданням прокурора являється нагляд за законністю. Відбувся червоний, фашистський путч. Яка ж його роль у цій своїй діяльності? Чи несе він відповідальність, а він повинен її нести, оскільки не реагував на порушення Конституції і Закону?

Відповідь: Я не думаю, що моє становище після того, що сталося в Москві, і мої стосунки на фоні того, що відбулося в Москві, ускладнились. Якщо стосунки й ускладнилися, то не через те, що сталося в Москві, а через те, що сталося 24-го в Києві, коли Україна проголосила повну незалежність. І реакція відповідна: заява прес-секретаря Єльцина про це засвідчила.

Ну, а якщо щось ускладнилося, то немає якихось надзвичайних ситуацій. Є певна позиція моя, є їхня позиція. Я запитую весь час Бориса Миколайовича: він за федерацію зараз? Він каже, що на цьому етапі потрібна федерація. Я продовжую стояти на тому, що це — безвихідь, це нереально, просто нереально. Є інші можливості, й історія знає ці можливості. З тим, що Україна є багатонаціональною, не можна не рахуватися, і не потрібно порівнювати, скажімо, з Швейцарією чи Штатами. Це зовсім інші речі. Коли так кажуть, то це просто обдурювання, тому що у нас є національний фактор, і він має лежати в основі вирішення питання буде це федерація чи конфедерація.

Шість років показали, що іншого просто немає. Тому я думаю, що наші стосунки будуть залишатися толерантними, вони базуватимуться на принципових позиціях. Ми будемо відстоювати свою, Борис Миколайович — свою, Михайло Сергійович — свою, будемо зустрічатися, будемо спілкуватися, тому що в політиці не може бути такого: посварилися й розійшлися. Такий підхід — не є політикою, це ж не особисті справи, це справи, за якими стоять мільйони людей, і ми будемо вирішувати разом.

А про Потебенька ми домовилися таким чином, що запросимо його на Президію і все обговоримо. Що стосується прокурора особисто, то, звичайно, він не брав і не міг брати участі в державному перевороті, як і ніде й не висловлювався з цього приводу. Але це його обов'язок заявити про те, чи є порушення, чи немає і сказати публічно. Але ви мені скажіть, будь ласка, хто 19 серпня поспішив про це сказати? От я для того, щоб все з'ясувати, попросив наше телебачення: дайте мені, будь ласка, список прізвищ керівників різного рангу, які 19 серпня звернулись до телебачення з проханням надати їм телеекран. Кажуть: таких не було. Я попросив дати мені списочок за 20-те. Кажуть: і 20-го не було, а вже 24-го стояли в черзі. Так що, тут, знаєте, все має бути по правді, тому що кількість героїв зараз буде збільшуватися.

Я хочу вам навести такий приклад. У 1917 році в Ленінграді, кажуть (історики цього не довели, але кажуть), що штурмували Зимовий палац півтори тисячі солдат. У 1961 році в списку було 30 тисяч, а в 1980 році — 67 тисяч. То я переконаний в тому, що списки героїв, які виступали проти ГКЧП, через рік складатимуть томи. Так що хай усе буде на правді.

Запитання: Які офіційні і підтверджені дані український уряд має про ядерну зброю, котра знаходиться на українській території? І як ви думаєте, яким шляхом Україна повинна здійснити сьогодні власні ядерні принципи Декларації про суверенітет?

Відповідь: Я вже частково відповів на це запитання. Ми для того і утворили або утворимо завтра комісію, призначимо посадову особу для того, щоб вони зійшлися з військовими, в тому числі й військовими з Міністерства оборони СРСР, і запропонували концепцію наших збройних сил. Наші з ними стосунки при цьому мають бути поетапними. Я хочу, щоб ви знали: військові формування, що знаходяться на Україні,— це величезні сили, дуже величезні і могутні сили. Це люди зі зброєю і будь-яка неточність, невиваженість або поспішність, може викликати різного роду дії, в тому числі й такі, які протилежні нашим намірам. Це війська багатонаціональні, і ми мусимо з цим рахуватися.

Запитання: Леоніде Макаровичу, я як журналіст повинен сказати, що о 10 ранку 19-го Голова Львівської обласної Ради народних депутатів Вячеслав Чорновіл зробив заяву з протестом проти ГКЧП по телебаченню.

Відповідь: Я казав про наше Українське телебачення, а якщо брати газети, то Гриньов виступив у «Комсомольском знамени» і теж заявив про свою позицію.

Продовження запитання: Якщо проаналізувати, то ви як Голова Верховної Ради України сприяли ухваленню всіх вимог, які висунули національно-визвольні сили України, окрім однієї: про вашу відставку. Як ви гадаєте: чи постане це останнє питання ще раз на порядку денному? Якщо це вам не загрожує, то як ви оцінюєте свої шанси на можливе, підкреслюю, можливе, висування кандидатом у Президенти України?

Відповідь: Я не хотів би зараз прогнозувати свої шанси. Про ці шанси можуть сказати тільки виборці. А чи буду я висувати свою кандидатуру, це вже інше питання. Я ніде не заявляв про те, що збираюся негайно висувати свою кандидатуру на пост кандидата в Президенти.

Запитання: Леоніде Макаровичу, ще одне запитання від телебачення. 19 серпня, як відомо, ви виступили з інтерв'ю не тільки по Українському телебаченню, а й дали інтерв'ю Центральному телебаченню. Працівники Українського телебачення мали змогу бачити повний текст цього інтерв'ю, який перегнали спеціальними каналами на Москву. Глядачі ж програми «Час» побачили це інтерв'ю в усіченому варіанті, який, безперечно, компрометує вас. Чи зробили ви протест Центральному телебаченню з цього приводу?

І друге запитання. Першого грудня, як відомо, вибори Президента України. І першого грудня референдум з приводу того, бути Україні незалежною державою чи не бути. Чи не буде складно майбутнім претендентам на пост Президента орієнтуватись на невідомо що: бути керівником якої держави з невідомо яким устроєм.

Відповідь: Про те інтерв'ю: ось воно на чотирьох сторінках, і я там висловив, скажімо, таке: «мы не можем допустить при любых обстоятельствах, чтобы были созданы структуры власти или иные структуры, которые были бы созданы вне Конституции и закона, которые могли бы стать над законом». Тобто тут було зовсім інше, ніж показано по ЦТ. Я хотів зробити відразу ж протест, але до вечора я вже дізнався остаточно, що таке ГКЧП, і зрозумів, що ніякого протесту ніхто там приймати не буде, тому що було оголошено, що вводиться цензура. Повірте, коли б я знав, що вже фактично введена цензура, я ніколи не давав би інтерв'ю. Я сподівався на те, що буде правду сказано.

А щодо другого запитання, то сенс у ньому є. Звичайно для того, щоб обиратись Президентом, треба знати, якої держави маємо прагнути: суверенітету паперового чи держави незалежної... Якщо це буде незалежна держава, з повними ознаками державності, то це має бути людина, яка здатна повести ту державу. І це для кандидата також має значення, висувати себе Президентом ляльковим чи реальним.

Запитання: Леонид Макарович, сейчас, поскольку не все комиссии по экономическим и военным проблемам созданы, вся полнота экономической власти лежит на Кабинете министров. Считаете ли вы, что в это время деятельность его вполне компетентна, полноценна? И так как у нас нет информации о том, как вел себя Кабинет министров во время путча, то, пожалуйста, расскажите о своем отношении к нему.

Відповідь: Знаєте, на сесії Верховної Ради більшість виступів зводилася до того, що не може бути трьохвладдя, двовладдя. Не може бути партійної влади окремо і Радянської чи ще якоїсь влади. Тому що, коли сталося таке, що КПРС проголосили рівною з іншими, люди її лишилися на своїх місцях. І той трьохденний період, коли все відбулося під проводом ГКЧП, засвідчив дуже чітко: партійні органи відразу ж почали прибирати владу до себе. Тобто, це був тільки «старт», а далі все було б, як і раніше, а, може, й гірше. Ми повинні були з тою владою щось робити. Але чим є сьогодні Верховна Рада? От ми прийняли Закон про місцеве самоуправління. Довго ми його приймали, але до чого цей закон призвів сьогодні реально? Верховна Рада не може вплинути на обласну Раду, обласна не може вплинути на міську, районну Раду і таке інше. Повне безвладдя, це правда. Кабінет міністрів не може, скажімо, визначитися по відношенню до людини, яка не виконує своїх обов'язків за Конституцією, не несе своєї відповідальності перед народом. Фокін, скажімо, розповідав (і зі мною це також було), як він спілкувався з деякими керівниками обласних, районних Рад: він їм своє, а вони кажуть: «А ви мене обирали?» От вам і все.

За такої ситуації працювати стає неможливо. Влада тільки тоді має силу, коли поряд з представницькими органами будуть існувати структури, підпорядковані органам, які стоять вище, з правом давати свою атестацію і знімати з роботи нероб. Іншого бути не може. Інакше це — безвладдя, і не треба зараз на Кабінет міністрів наговорювати, тому що він в ситуації безвладдя, як і Верховна Рада в цій ситуації.

Запитання: Скажіть, будь ласка, після усунення путчистів члени «великої сімки» дали добро на нові кредити і інвестиції Радянському Союзові. Чи буде брати участь у цих інвестиціях Україна? Якщо ні, то чи буде створений на Україні фонд по усуненню наслідків путчу?

Відповідь: Я хочу вам сказати, що у нас економічних наслідків від путчу ніяких немає. 19 серпня, я про це говорив учора, прийшла шифрограма від Геращенка, це державний банк СРСР, про те, щоб всі розрахунки і всі кошти вели тільки через центральні банки. Таким чином це була загроза перевести все, що є, цей мізер і нашу валюту до центрального банку.

До мене звернулися і Мінфін, і наш Національний банк, депутат Гетьман, — банк «Україна», що робити. Ми сказали, що треба робити те, про що сказано на телебаченні: на Україні закони ГКЧП не діють, постанови його не чинні, ми живемо за своїми законами, за своїми постановами. І вони так і діяли. Я вважаю, що це робить їм честь, тому що можна було зразу ж виструнчитись і нанести економіці, яка й так в складній ситуації, надзвичайну шкоду. Я думаю, що тепер, коли перед очима перше грудня, західні держави будуть до нас по-іншому ставитись тільки після перемоги на референдумі. Ось коли ми вийдемо переможцями, тоді, я переконаний у тому, ставлення до України буде добрим. Ми станемо членом і фондів, і банків європейських та світових, і ми будемо жити за законами того порядку, який є в світі. Будемо не жебракувати, братимемо не просто кредити, а інвестиції, будемо брати технологію для того, щоб вивести із нинішньої страшної ситуації нашу економіку.

Запитання: Ви сказали, що до 1 грудня не буде вирішуватися питання з Союзним договором. Але на останній (позачерговій сесії) було оголошено, що у власність України перейшли всі підприємства союзного підпорядкування. Як бути з цими підприємствами і чи будете погоджувати цю ситуацію з основними органами? Як бути із спільним майном Радянського Союзу на новому етапі?

Відповідь: Михайло Сергійович Горбачов дуже часто вживає такий вислів: «бракоразводный процесс». Оцей процес має бути відбитим на постановах, на законах, і я не думаю, що ми вирішимо все вольовим порядком. Це не націоналізація майна. Нам треба домовитись, як тут бути; чи виходити з того, так би мовити, статус-кво, що всі підприємства, які є на території України, повністю належать Україні, чи з чогось іншого. Але ж Україна брала участь у спорудженні, скажімо, БАМу, в Якутії споруджувала нафтові підприємства і таке інше. То що, ми від того відмовляємося, а залишаємо тільки те, що є? А як бути з іншими республіками, з їхнім майном на нашій території? Треба розробити концепцію в цьому плані і від чогось відштовхуватись. Але вже ясно, що не може бути

(Закінчення на 6-й стор.).

«ВИЩОЇ МЕТИ, НІЖ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ, У НАС НЕМАЄ»

(Закінчення. Початок на 4-й, 5-й стор.).

такого стану, щоб на території України були підприємства, які їй не підпорядковані.

Запитання: Шановний Леоніде Макаровичу, Києвом вперто ходять чутки про те, що у нас у місті другий день на нелегальному становищі проходить Пленум ЦК Компартії України. Якщо ці чутки підтвердяться, то як ви до цього ставитеся і якими будуть ваші дії як Голови Верховної Ради?

Відповідь: Справа в тому, що сьогодні Центральний Комітет не може проводити Пленуму, тому що партія тимчасово не існує до з'ясування ситуації згідно з нашим Указом.

Отже, це буде порушення Указу. А коли буде порушення Указу, то ми запросимо всіх юристів, які повинні дати тлумачення цьому, і будемо відповідно діяти. Якщо Пленум, скажімо, відбувався вчора, до нашого рішення, до нашого Указу, то тоді ще він мав на це право.

Запитання: Як ставиться Президія до виступу на своєму засіданні Степана Хмари?

Відповідь: Бачте, Президія могла зробити в цих умовах те, що вона змогла зробити. Ні більше, ні менше. Інших прав у Президії не було. Ми запросили юристів, які дали нам пояснення, щоб не перевищити своїх повноважень, і з'явилося таке рішення. Але Степан Ількович з ним не погоджується. А якщо він не погоджується, то у нас це питання ще не завершене. Сесія Верховної Ради, яка почнеться третього вересня, я вважаю, має повернутися до цього питання. Президія повинна поінформувати сесію, що прийняла таке рішення, а Степан Хмара з ним не погоджується. Отже, це означає, що ми маємо розглянути це питання ще раз на сесії.

Запитання: Есть ли у вас какая-нибудь информация о каких-то других действиях коммунистического руководства?

Відповідь: Ви знаєте, у мене є дуже багато інформації. Але, оскільки це питання надто серйозне, воно відразу зачіпає людину, її сім'ю, дітей, сьогодні дати однозначну оцінку цьому я не можу. Для того ми й утворили комісію в складі 21 депутата, щоб усе з'ясувати. Народний депутат Гайсинський очолює цю комісію. Їй доручено разом з органами правосуддя все вивчити, зробити висновки і тільки після цього можна буде щось говорити і діяти.

Тому що сьогодні, якщо ми будемо розмахувати шаблею і стинати голови людям до з'ясування причетності чи непричетності кожного, це може загострити ситуацію надзвичайно. Це ж не просто одна людина, це сотні, навіть тисячі людей. Щоб нікого не звинувачувати упереджено, ми маємо стояти на законі і тільки на законі.

Чим я пишаюся як людина, так це тим, що за час, коли я є Головою Верховної Ради, мені ніколи не доводилося вибачатися перед матерями, перед батьками, які живуть на Україні, за те, що ми не вберегли їхніх дітей, і що вони загинули марно. Кров на Україні не пролилася.

Запитання: Есть ли на Украине возможность повторения сценария межреспубликанского кризиса в Югославии? Я имею в виду то, что в этот момент в Крыму собираются подписи о необходимости присоединения к России.

Відповідь: Звичайно, тут небезпека є, але ми стоїмо ось на чому. Всі люди, які живуть на українській землі, — українці, росіяни, угорці, болгари, поляки, євреї — є людьми, для яких земля України є їхньою рідною землею. Ми заявили і заявляємо, що ніколи не допустимо ніяких найменших утискань їхніх інтересів і в політичному, і в культурному, і в економічному житті. Це перше. Друге, я вважаю, що українська земля є багата, плодюча, потенціал у нас досить серйозний — економічний, науковий, культурний, і що жити на Україні для кожного є честю. І працювати, і творити, і вносити свою працю в загальне благо, незалежно від національності. Цю політику ми будемо проводити обов'язково, як належить. І це не дасть приводу для того, щоб загострилися якісь міжнаціональні стосунки.

Ми маємо намір після того, як проголосили незалежність, виступити з заявою, зверненням до всіх національностей, національних меншинств, які живуть на Україні, і сказати про це ще раз. Люди бояться: мовляв, ой що сталося. Одні кажуть, що це біда зліва, інші кажуть: це біда справа. Ми скажемо про те, що сталося, це добра справа, і що та держава, яка буде збагачувати свої духовні, політичні, економічні засади, буде відстоювати інтереси людини незалежно від національності, гарантувати права людини, громадянські права. Зараз треба тільки заспокоїтися. Знаєте, час такий складний, люди мають підстави вважати, що ситуація загостриться. Але треба зупинити руйнацію. Мені абсолютно не подобається те, що знову ж таки повернулися до пам'ятників. Це має бути зроблено за законами і моральними нормами. Ми сьогодні на Президії доручили комісії Леся Степановича Танюка все ж таки ввести цю проблему в русло закону і в русло гідності. Щоб не було вандалізму, щоб це не було стихією, щоб вирішення цих питань йшлося за нормами порядності, людяності, за нормами моралі і закону. Л. Танюк внесе таку пропозицію на Президію, і ми, я думаю, її обговоримо і дамо відповідне роз'яснення місцевим органам влади.

Запитання: Леоніде Макаровичу! Ще одне запитання про створення Збройних Сил України. Чи є у вас якась інформація про реакцію військових на постанову про підпорядкування Збройних Сил СРСР на території України її Верховній Раді, створення національної гвардії? Я ставлю це питання тому, що через нашу газету до Верховної Ради звертаються воїни мотострілецької дивізії зі своєю проблемою.

Рік тому цю дивізію передислоковано з Чехословаччини на Україну. Пройшов відбір, залишилася лише відібрана частина з високим армійським вишколом, яка й була підпорядкована КДБ СРСР. 19 серпня ця дивізія одержала наказ привести частини до бойової готовності, хоча жоден БТР не вийшов за територію своєї частини. Потім прийшло розпорядження про розформування цієї дивізії. І сьогодні ми говорили про те, в яких умовах знаходяться наші солдати, офіцери, про сім'ї, що живуть в жахливих умовах. Коли ця дивізія буде розформована, люди зовсім залишаться без роботи. Колектив дивізії висловлює бажання підпорядкуватися Верховній Раді України, і, можливо, навіть увійти до національної гвардії. Чи не здається вам, що в таких ситуаціях треба втручатися оперативно і може навіть рятувати такі частини, які хочуть служити незалежності України?

Відповідь: Я згоден з вами, що тут нам треба діяти дуже оперативно. Тому я й сказав, що думаю післязавтра зібратися з усіма командуючими військових округів. Справа ще ось у чому: на території України три військових округи, флот, внутрішні війська, прикордонники, є цілий ряд армій, які мають центральне підпорядкування. Тобто вони тільки оперативно підпорядковані округам, а прямо — Міністерству оборони, Генеральному штабові. Тому треба зібратися, порадитися, як це питання вирішити, які дії мають бути, треба уточнити склад військ у нас. Треба висловити своє ставлення до тієї кількості військ, які виводять з країн, скажімо, з Німеччини на Україну. Треба подумати про штатну структуру військ, як бути з комплектуванням, озброєнням. Це ж не просто так: перебрав собі війська і вже можна зразу бути головнокомандуючим. Це не так просто. Ось приклад. На Україні не виробляється жодного автомата чи навіть пістолета. Це ж усе робилося в одній державі за розподілом і перерозподілом усього цього. То як же сьогодні з цим бути? Головні питання ми маємо сьогодні такі: треба заспокоїти всіх офіцерів, військовослужбовців, солдат, що ми знаємо їхні проблеми, що ці питання будуть вирішуватися, що статус буде визначений і що ми, коли будемо це вирішувати, остаточно визначимося, і першими діями нашими будуть соціальний захист офіцерів, усіх військовослужбовців. Але армія має бути армією боєздатною і морально відповідальною за свої вчинки, за свої дії перед своїм народом. Тобто це питання треба вирішувати серйозно і в комплексі, не поспішаючи.

У мене є інформація, що сьогодні можуть бути біженці військові. Скажімо, українці, які служать за межами України, хочуть, вже є такі сигнали, перейти на Україну. А це — люди зі зброєю. Щоб тут було дуже спокійно, треба грамотно вирішувати ці питання, тому що тут можна допустити серйозні помилки. Хто у нас займався військами? Ні прем'єр, ні Голова, ніхто конкретно не займався. Все ж управління велося не з України. Тобто цю роботу потрібно починати з нуля.

Я хочу подякувати вам за зустріч і побажати всім успіху в роботі.

Матеріали прес-конференції підготували Анатолій КРАСЛЯНСЬКИЙ, Володимир СКАЧКО.

УКРАЇНА ЄДИНА, НЕПОДІЛЬНА

ВЕСНА ТРИВОГ НАШИХ

Ніщо так не тривожить, як невідомість. А саме ясності і бракувало у повідомленні, що на Україну вилетіла делегація депутатів Російського і Союзного парламентів. Одразу стали в'язатися у логічний ланцюг і відверто великодержавні виступи окремих парламентаріїв СРСР, і заява прес-секретаря Президента Росії, і ще багато чого, що прямо чи побічно загрожує щойно проголошеній незалежності України.

Ось що сказав з цього приводу голова Полтавської міської Ради народних депутатів А. КУКОБА:

— Люди йдуть, дзвонять безперестанку, що означає цей приїзд: тиск, спроба згладити ситуацію? Наша відповідь тверда — міська Рада повністю підтримує Акт проголошення незалежності України. Про це ми ще раз повідомили телеграмою Верховну Раду.

Надвечір біля стадіону «Ворскла» зібрався мітинг на підтримку дій міської Ради та Верховної Ради України.

Питань на мітингу було більше, ніж відповідей, але лейтмотив усіх виступів ясний і твердий — незалежна Україна. Проте спонтанні ситуації, немов рентгеном, висвітлили і відсутність конкретних захисних заходів. Адже закликами до спокою і розваги загроз не відвернути. Тому цілком слушними були пропозиції депутата міської Ради, голови міського осередку Руху М. Кульчицького про якнайшвидше створення Українських збройних сил і національної гвардії. А ще — піднятися вище за власні образи, об'єднатися і підтвердити на референдумі незалежність України.

Чим відрізняється мудра людина від розумної? Розумна — зробить помилку і виправить її, мудра — помилок не робить.

Будьмо мудрими!

Григорій ГРИНЬ, власний кореспондент «Голосу України».

Полтава.

МІТИНГ У ДОНЕЦЬКУ

На центральній площі Донецька пройшов організований Рухом мітинг. Люди обурювалися змістом останніх заяв прес-секретаря Президента Росії та мера Москви, у яких йшлося про територіальні претензії Росії до незалежної України. Хід мітингу показав, що необдумані заяви представників російського керівництва не тільки загострюють відносини між суб'єктами колишнього Союзу, але й можуть призвести до розколу в таборі демократів, чим безумовно спробують скористатися прокомуністичні настроєні сили в обох республіках.

Надзвичайні події останнього тижня суттєво змінюють ставлення населення Донеччини до української державності. Все більше жителів Східної України, представників національних груп, усвідомлює історичну необхідність своєї української держави. Суттєво змінюється й позиція місцевих засобів масової інформації, що звільнилися від комуністичної опіки. В них з'являються матеріали, що підтримують незалежність України.

Агентство «Схід».

ЗВЕРНЕННЯ ОБЛАСНОЇ РАДИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ ДО ЖИТЕЛІВ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ОБЛАСНИХ РАД НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Рівненська обласна Рада народних депутатів висловлює глибоку стурбованість з приводу великодержавної, імперської і відверто націонал-шовіністичної позиції окремих лідерів Російської Федерації, які публічно заявляють про територіальні претензії до України, сіють розбрат і недовіру між братніми народами, що проживають на території суверенної і незалежної Української держави.

Народні депутати обласної Ради вважають неприпустимими подібні заяви як такі, що спрямовані на порушення територіальної цілісності України, втручання в її внутрішні справи, розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Ці заяви суперечать Акту проголошення незалежності України, нормам міжнародного права, а також підписаному між Україною та Російською Федерацією договору, в якому визнані недоторканними існуючі між республіками кордони.

Звертаючись до всіх жителів Рівненської області, обласних Рад народних депутатів України, ми висловлюємо рішучий протест щодо виявів імперської політики з боку ряду керівників Росії та закликаємо всіх вас об'єднатися на підтримку проголошення Акта незалежності України, територія якої є неподільною і недоторканною.

Рівненська обласна Рада народних депутатів.

ТРИ ДНІ СЕРПНЯ: ФАКТИ, БІЛЬ, НАДІЯ

ПЕРЕДАЮТЬ НАШІ ВЛАСНІ КОРЕСПОНДЕНТИ

Ужгород. Чіткіше визначилось протистояння Ужгородської міськради та Закарпатської облради. Перша ще 19 серпня засудила ДКНС, друга не поспішала. Першу тоді підтримали місцеві рухи, національно-культурні товариства, партії (крім КПУ). Отже, Ужгородська міськрада на позачерговій сесії висловила недовіру керівництву облради й облвиконкому, вимагає дати принципову оцінку посадовим особам, що зайняли у ті дні очікувальну позицію. Якщо цього не станеться, міськрада звернеться до населення краю з закликом про достроковий розпуск облради. На Закарпатті створено Демократичний блок.

Микола ГОРВАТ.

Вінниця. На серпневій нараді вчителів у Жмеринці виступив з традиційною «спрямовуючою» промовою завідуючий ідеологічним відділом міськкому КПУ Віталій Стус. Керівникові районної організації Руху (теж традиційно) слова тут не надали. Отже, нічого не змінилося з днів путчу, коли обласне партійне керівництво «закликало до дисципліни», а демократи засуджували путчистів листівками, випущеними у підпіллі. Газета «Вінницька правда» перейшла у відання Рад, але попереднього тону не змінила...

Валерій ЛАЗАРЕНКО.

Рівне. На позачерговій сесії облради створено комісії по розслідуванню діяльності обласних структур та парткомів у дні путчу. Опечатано обком та міськком КПУ. Не виходять обласна комсомольська та партійна газети. Втім, обласна організація ПДВУ звернулась до рядових комуністів: вийти з партії й віддати свій досвід на благо народу. Студенти Рівненського педінституту, не маючи належних умов для навчання, вимагають передати їм одне з приміщень обкому компартії.

Сергій МЕЛЬНИЧУК.

Чернівці. У дні путчу обласна влада не заплямувала мундирів. Нині ж група депутатів демократичного блоку зустрілася з головою облради І. Гнатишиним з пропозицією: провести позачергову сесію Ради, обговорити політичну ситуацію в області. Пропозицію підтримано.

Василь БАБУХ.

Житомир. У № 162 від 22 серпня у нашій газеті було надруковане спростування, дане В. Волощуком, головою Бердичівської міськради, щодо чуток про його виступ по місцевому радіо з оголошенням надзвичайного стану у Бердичеві. Нібито винен у цьому був журналіст місцевого радіо, який видав у ефір перекручену інформацію. Щойно нам зателефонував депутат Бердичівської міськради В. Мартиненко, уточнивши: журналіст винен лише в тому, що передав в ефір виступ В. Волощука на нараді керівників міста без його дозволу. Плівка з записом цього виступу на радіо зникла, але депутати сподіваються-таки одержати текст, щоб остаточно поставити крапку над «і» і зняти звинувачення з нашого колеги.

Власна інформація «ГУ».

НЕ СТВОРИ Й НЕ ТОПЧИ КУМИРА

Бо те і те — погано!

...Кажуть: коли кат, стративши королеву Марію-Антуанетту, підняв відрубану голову і, переповнений громадянськими почуттями перед публікою, дав їй ляпаса, то новий демократичний паризький суд засудив його за образу жінки, яка особисто йому не зробила нічого поганого. Світла романтична легенда епохи свободи-немовляти! Але згадаймо, що було у Франції опісля, коли революція, сп'янівши від свободи, як Сатурн, почала пожирати своїх дітей... Навіщо нам знову торити відомий шлях?

Свобода всіх закінчується там, де починається свобода кожного. І там, де вона виламується за межі закону, моралі, людської гідності. Банальні істини, та чи не переборщили ми з абсолютизацією твердження: все на світі відносно?

Топтати поверженого так само аморально, як і покладати квіти до його ніг тоді, коли повергав він. І свобода — це не беззаконня, і не треба виправдовуватися: мовляв, руки сверблять. Із сокирою в руках можна скомпрометувати найсвітліше рішення. Пам'ятаймо про це, щоб потім соромно не було. То не виправдання: з нами те ж чинили, якщо ми справді не хочемо бути схожими на тиранів.

Володимир СКАНЯ.
Фото Олександра КЛИМЕНКА.

Ракурс

ВИ — НАМ, МИ — ВАМ

Дефіцити вивозити не можна. Це факт.

Але їх вивозять. Теж факт.

Перед відходом швидкого поїзда «Київ — Баку» гучномовці на вокзалі попереджали: хто щось везе — пройдіть контроль! Пройшли. Поїхали. Нібито ніхто не віз вершкове масло ящиками. Але ж як я здивувався, коли ми минули Махачкалу: масло (ящиками) — з'явилось. Звідки? Здається, тут не обійшлось без допомоги провідників, коли поїзд ще стояв на станції Київ-пасажирський у відстої.

Тепер ми стоїмо в Дагестані, де наш рефрижератор чекає нового врожаю тутешнього винограду. Повеземо його в інші республіки — якщо Дагестан тим часом не прийме свого указу про заборону вивозити виноград.

А може — переживемо? Вони від нас контрабандою везтимуть вершкове масло, а ми від них, теж контрабандою — виноград! Чутки ходять, що тутешні депутати, на зло нашим, мають намір заборонити вивіз вина. Що ж, для контрабандистів це буде вигідно: літр домашнього вина тут коштує сім карбованців.

...Звістка про переворот наздогнала нас тут, на берегах Каспію. Ми провели невеличкий опит місцевого населення і з подивом виявили, що кожен четвертий з п'яти опитаних гаряче схвалив ДКНС, котрий «наводить порядок».

Цікаво, а що для них поганого у тому «порядкові», який вже є?

Володимир ПРОХОРЕНКО,
механік рефрижераторної секції.
Станція Ізбербаш,
Дагестан.

Пригоди

НЕХОРОШЕ МІСЦЕ

Зранку 28 серпня на годину було перервано рух київських трамваїв між станцією метро «Жовтнева» та Лук'янівкою: завантажений грунтом КамАЗ врізався в трамвай. Кабіна водія трамвая здається крихітною, а апісля зіткнення вона зменшилась на три чверті. Дивлячись на це, важко було уявити, що обійшлося без жертв. Але це, слава Богу, так. Ні пасажири трамвая, ні обидва водії не отримали навіть подряпин. Здається, не «потерпіло» й місце аварії — тут, при повороті з вулиці Пархоменка на вулицю Шамрила, подібні зіткнення і були, і залишаються можливими, бо надто незручний роз'їзд. Рік тому автор цих рядків потрапив тут у точнісінько таку ж дорожню пригоду.

Віталій ЖЕЖЕРА.
Київ.

Пам'ять

ПО-ЛЮДСЬКИ

На старому єврейському цвинтарі Борщева того дня схилилися прапори України, Ізраїлю, Канади, США. Так відкривали скромний обеліск жертвам гітлерівського геноциду. До війни у Борщівському районі мешкало 12 тисяч євреїв. Ділили з українцями та поляками хліб-сіль, шанували традиції одне одного. Усе перекреслила війна. Багато євреїв загинуло тоді, але багатьох, ризикуючи життям, урятували українські селяни. Таке не забувається. Рятівники й врятовані з багатьох країн світу з'їхалися до Борщева через 50 літ. Заупокійну молитву відправив рабин Києва та Всієї України Янкель Блейх, а панахиду — декан УГКЦ в Борщеві Іван Ценьків. Серед гостей було немало бізнесменів. Їхній візит був не лише даниною пам'яті. Налагоджено ділові контакти з підприємствами району, точніше — поновлено співробітництво, яке існувало між людьми на цій землі здавна.

М. ЛІСНИЧУК.
Тернопільська область.

Обличчя злочинності

НЕ ТОРГУЙСЯ!

У розпалі епохи «термінового відновлення законності та правопорядку» та «оголошення нещадної війни злочинному світу» (20 серпня) народному депутатові Донецької міськради, голові комісії із захисту прав споживача В. Ємельянову проломили голову. Це ніби незначне попередження депутату, який дозволив собі дечим зацікавитися та дещо розповісти. Схоже на те, що тут справа рук мафії. В усякому разі, сам депутат пов'язує цю подію зі своєю діяльністю при розслідуванні деяких «темних» справ міської торгівлі.

Інформагентство «Схід».

Знай наших!

НАФАНТАЗУВАЛИ

Протягом тижня на турбазі «Ластівка» під Вінницею тривав перший республіканський семінар фантастів України під егідою Ради клубів любителів фантастики «Артефакт». Організовано семінар Калинівським центром естетичного виховання молоді. Півсотні творців та цінителів фантастики протримались у рамках запланованої програми лише один день. А далі від «фантастів» не знали куди сховатися туристи й відпочиваючі. Що трапилось? Невже втрутились інопланетяни? Та ні, все — як у людей: випили, похмелилися, знову випили... А потім з готельних номерів позникали ковдри, попсувалися замки у дверях. Усе це, на жаль, до фантастики не належить.

Т. ГОДОВАНЕЦЬ.
Вінниця.

Футбол

Перемога збірної

Збірна СРСР з футболу в Осло переграла у відбірковому матчі чемпіонату Європи національну збірну Норвегії — 1:0. Гол на 74-й хвилині провів Мостовий.

	І	В	Н	П	М	О
СРСР	5	4	1	0	8—0	9
Норвегія	6	3	1	2	8—4	7
Італія	5	2	2	1	9—4	6
Угорщина	6	2	2	2	8—7	6
Кіпр	6	0	0	6	2—20	0

Наступний матч у цій підгрупі (СРСР — Угорщина) має пройти 25 вересня.

ПОГОДА

В останні дні серпня у західній частині України опадів не передбачається. На решті території місцями короткочасні дощі, грози. Вітер північно-західний, 5—10 метрів за секунду. Температура повітря вдень 16—22, 31 серпня на півдні та в Закарпатті 21—26 градусів. Уночі по республіці 7—13, на морських узбережжях до 16 градусів.

По Києву та області сьогодні вдень місцями невеликий дощ. Вітер північно-західний, 5—10 метрів за секунду. Температура 16—20 градусів.

Експрес-новини

Постійний представник України в ООН Удовенко на прес-конференції в Нью-Йорку підтвердив наміри керівництва України передати ядерну зброю, що знаходиться на території нашої країни, під контроль СРСР та вирішити питання про її повне вивезення.

* * *

Спеціальний державний комітет Італії постановив прискорити процес виділення Радянському Союзу кредиту на суму 1,5 мільярда лір для постачання в СРСР товарів масового споживання.

* * *

За словами представників країн «великої сімки», створення нових структур з питань розширення допомоги СРСР до визначення нового складу Союзу є малоймовірним.

* * *

Як заявив міністр закордонних справ ФРН Геншер, він хотів би розробити спільну із Францією та Польщею позицію щодо Центральної та Східної Європи.

Геншер також закликав країни Заходу відкрити свої ринки для товарів з центрально- та східноєвропейських держав, щоб дати їм можливість одержати більше валюти та запобігти масовій еміграції.

* * *

Наступного тижня заступник міністра закордонних справ Великобританії Хок відвідає прибалтійські республіки для обговорення питання про відкриття британських дипломатичних місій у цих країнах.

«...І ТОДІ Я ЙОГО ВБИВ»

Справи кримінальні

U.S.NEWS & WORLD REPORT

Мати Кевіна була наркоманкою, батько торгував наркотиками. Після того, як соціальні працівники забрали його в батьків у його рідному Массачусетсі, Кевін став жити в дідуся з бабусею в Техасі. Його дід, охоронник, якось дозволив йому вистрілити з малокаліберного пістолета, й «після цього пострілу я відчув себе сильним».

У 13 років він палив із револьвера по сусідньому дитячому садку зі свого вікна, просто щоб показати себе, і вступив у банду. У 14 у нього вже був револьвер 38-го калібру, і він роздобував зброю, грабуючи сусідні будинки. У 15 років Кевін почав працювати в ямайській банді торговців наркотиками і кінець кінцем став їх розповсюджувачем.

Одного разу в ямайців зникли 2 тисячі доларів і, хоча Кевін говорив, що він тут ні при чому, звинуватили саме його. В паніці він накинувся на знайомого хлопця, якого підозрювали в крадіжці. «Я подумав, що коли я застрелю його, то ямайці вирішать, що я не брав тих грошей,— говорить Кевін.— Цей хлопець благав не вбивати його. Я вистрілив йому прямо в обличчя і вбив наповал. Усе навколо було в крові, і шматки його голови валялись на порозі. Мені не треба було вбивати його. Якби я просто витягнув револьвер, він віддав би гроші. Але я все ж таки застрелив його. Людина розпрощалась з життям через дурницю».

Теперішні діти нечутливі до насилля, як ніколи раніше, тому що перебувають в оточенні збройного вогню і начинені образами Рембо, який вбиває першого-ліпшого. У багатьох дітей старих міських районів злидні і безнадія створюють настрій відчаю, що й пояснює їх прагнення заволодіти зброєю. Руйнування сімей загострюють цю кризу. Але найразючіша відмінність сьогоднішньої атмосфери полягає в тому, що можливість придбати зброю в будь-якому куточку країни спричиняється тим, що рекордна кількість повсякденних чвар перетворюється на конфлікти зі смертельним фіналом.

Обставини щодня різні, але суть справи страхітливо однакова. У Вашингтоні 15-річного Джеремі Деніела застрелив його кращий друг. У Нью-Хейвені, штат Коннектікут, Маркіст Александер, 14-ти років, був убитий з машини, що проїжджала. В Сент-Луїсі Ле Уілсона, 16-ти років, пограбували, забрали його тенісні черевики і куртку, а потім застрелили. У Нью-Йорку 14-річний юнак відкрив стрілянину із напівавтоматичного пістолета у дворі школи в Бронксі, поранивши одного і мало не вціливши в іншого хлопчика, очевидно, посварившись через дівчинку.

Але й за межами міст неспокій. За минулих два тижні в привілейованому районі Пассадени в Каліфорнії, за повідомленням поліції, два підлітки передавали один одному дробовик, щоб застрелити трьох молодих жінок. Коли їх запитали, навіщо вони це зробили, вони, як запевняє поліція, відповіли, що посварились із своїми жертвами, але вже не пам'ятають причини. В заможному місті Ламбертон, штат Нью-Джерсі, поблизу Філадельфії, 14-літній хлопчик узяв револьвер у шафі, де його батько зберігав зброю, наприкінці лютого убив члена своєї баскетбольної команди пострілом у потилицю.

«Кожних сто годин на наших вулицях ми втрачаємо більше молодих людей, ніж було вбито за сто годин сухопутної війни в Персидській затоці»,— говорить Луїс Салліван, міністр охорони здоров'я і соціальних служб.

На фоні цих страшних цифр майже всі політичні дискусії здаються пустими і безглуздими.

Дослідження, проведене в 20 штатах серед 11 тисяч підлітків, установило, що 41 відсоток хлопчиків могли б придбати зброю, коли б забажали.

Немає нічого дивного в тому, як до дітей потрапляє зброя. Дослідження, проведене серед учнів державних шкіл у Балтиморі, показало, що чотири найголовніших джерела — це вулиця, друзі, торговці наркотиками і пограбування. Крадіжки — важливе джерело, та й тато з мамою часто стають мимовільними постачальниками. Обстеження шкіл Флориди показало, що 86 відсотків зброї, відібраної у школярів, було взято ними з дому.

Молодіжне насилля росте, насамперед, з вини банд і торговців наркотиками. Так багато підлітків не могли б володіти зброєю, коли б вони не добували гроші, торгуючи наркотиками, а на вулицях не панувало б таке насилля, коли б не було торговців цим зіллям. І хоч у війні проти вживання наркотиків досягнутий успіх, від 1,7 мільйона до 2,4 мільйона американців ще кожного дня вживають кокаїн. Але, на думку спеціалістів, наркобізнес нині став небезпечнішим заняттям, ніж будь-коли, власне, тому, що торговцям нині доводиться змагатися за шматок пирога, що зменшився.

Банди збільшуються, як ракова пухлина. Банди «Кріс» і «Бладс», що виникли в Каліфорнії років 20 тому, нині мають свої відгалуження в 32 штатах і 113 містах. Вони не тільки увібрали «таланти» місцевих головорізів, але й стали злочинним притулком для бездомних дітей. Банди дають їм укриття, відчуття безпеки і захист, яких вони не мають у своїх зруйнованих сім'ях.

У цих підлітків, як правило, немає страху перед системою правосуддя, тому що вони знають, що ця система завантажена і покара неповнолітніх не важка. Частково саме тому десятки підлітків, втягнутих в небезпечні операції торгівлі наркотиками, причетні і до володіння вогнепальною зброєю. Дорослі наймають хлопчаків торгувати наркотиками, бо ті несуть не дуже важкі покарання, якщо їх спіймають.

Від 20 до 25 відсотків дітей, які стріляють в людей, самі вживають спиртне або наркотики, що посилює їх агресивність.

В одній середній школі Сієтла учнів перевіряють на вміст алкоголю в крові; сотні школярів Детройта примушують проходити через металодетектори, перш ніж пустити до школи, а вчителі початкових шкіл вчать дітей втікати від пострілів з вигуками: «Землетрус!».

І не дивно, що все більше та більше шкіл у неспокійних центрах міста тепер нагадують в'язниці з гратами на вікнах, з відеомоніторами і з тяжкими засувами на дверях. У деяких школах навіть вимагають, щоб учні носили розпізнавальні значки.

Обурені випадками загибелі дітей, яких стає дедалі більше, працівники освіти, психології, педіатри й просто мешканці винаходять різні методи, щоб припинити кровопролиття, в тому числі такі:

— Запобігання насилля. Кілька програм намагаються навчити дітей, як запобігти насиллю; найвідоміша серед них — програма для підлітків, що проводиться в школах Бостона і деяких інших містах і розроблена Деборою Протроу-Стіт із Гарвардської школи суспільного здоров'я. Курс, розрахований на 10 занять, ставить перед собою завдання знизити привабливість насилля.

— Розвінчування культу зброї. Стривожені зростанням кількості дітей, що гинуть від вогнепальної зброї, школи округу Дейд, що у Флоренції, почали здійснювати свою програму безпеки від зброї в 1988—1989 навчальному році в співробітництві з Центром запобігання насилля. Програма використовує книги, відеофільми та інші засоби для того, щоб «розвінчати й показати аморальність носіння та використання зброї».

— Виховна робота. Впродовж останніх чотирьох років кожен бостонський школяр, який буде викритий у носінні зброї, направляється в Барронський центр оцінки і консультування на п'ять-десять днів. Там школярів ретельно перевіряють, дають оцінку психологічного й освітнього стану, складають план роботи з ним, коли він повернеться в школу або в якесь інше оточення.

— Самодопомога школярів. В Окленді, штат Каліфорнія, існує програма, в основі якої лежить ідея, що молоді люди краще, ніж дорослі, пристосовані вирішувати свої проблеми, пов'язані з насиллям. Школярів-добровольців готують на роль «адвокатів» відвернення насилля, їм дають знання про зброю, наркотики і насилля в сім'ї, а потім посилають в школи вчити методам попередження насилля.

Однак, відсутність у країні навіть схильності зайнятись систематично найгострішими питаннями насилля й володіння зброєю обіцяє ще менше надії, що будуть зачеплені глибші проблеми. А це означає, що американська трагедія знищення підлітками один одного, очевидно, розгортатиметься з ще більшою силою.

«Ю. С. ньюс енд Уорлд ріпорт» (США).

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради України

Наш прес-клуб

ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

Україна — житниця Радянського Союзу — виявляє щонайменший ентузіазм щодо запропонованого Горбачовим нового Союзного договору. В Декларації про незалежність, схваленій у суботу, на відміну від Декларації про суверенітет, уже немає і згадки про плани підписання такого договору.

«Лос-Анджелес таймс» (США).

* * *

Вихід України з Радянського Союзу вельми послабить СРСР в економічному та стратегічному плані.

«Інтернешнл геральд трібюн»

* * *

Президент СРСР не встигає за подіями. У промові на Верховній Раді країни він сказав, що Союзний договір треба підписати якомога скоріше. І буквально, поки він це говорив, республіки, не бажаючи більше чекати дозволів з Москви, оголошували себе незалежними одна за одною. Структура, яка складеться в результаті цього процесу, ставить під сумнів політичне майбутнє президента СРСР. Визнаючи його колишні заслуги та престиж на міжнародній арені, Єльцин залишить його лише як безцільного конституційного монарха. Однак зберегти свою гідність у цій ролі Горбачову вдасться лише, якщо буде збережено і трон. А цього нині не може гарантувати навіть Єльцин.

«Індепендент» (Великобританія).

* * *

У Бішкеку і Баку, Душанбе, Києві та Мінську — скрізь виходять люди на вулиці. Майже в усіх столицях радянських республік починається те, що в балтійських державах після спроби державного перевороту вже завершується. Придушувані протягом довгого часу демократичні рухи в усіх частинах СРСР одержали могутній поштовх.

«Менчнер меркур» (ФРН).

Гороскоп

СТРІЛЕЦЬ

(З 23 ЛИСТОПАДА ПО 21 ГРУДНЯ)

Осіння пора сприятиме активному сексу. У вас буде багато знайомств, захоплень, але це може мати драматичні завершення. Ви розійдетеся із своїм партнером, але після тижневої самотності знову зустрінетесь. Веселий настрій не покидатиме вас.

Коли восени партнер стане «холоднішим», це не повинно вас дуже хвилювати. Він має у голові певні думки, і це заважає більше приділяти уваги вам. Згодом усе налагодиться.

Ви багато фліртуватимете, але це ні до чого не приведе — вам заважатиме негативний вплив Марса.

Вам загрожує алергічне захворювання. Найкращий засіб для лікування — акупунктура. Смуга поганого самопочуття закінчиться 23 жовтня. Бажано у цей час побувати в лісі чи горах. Коли ви відчуватимете прохолоду, тепліше вдягайтеся, бо це «підступний» вплив Марса.

Восени вам не рекомендована швидка їзда на автомобілі.

Вересень для людей старшого віку буде сприятливий для прогулянок, але не варто виходити на двір у дощ.

Стрілець восени буде поводитися з грошима, як жонглер у цирку. Ви любите їх. З 1 по 10 вересня ви зможете здійснити все, що захочете. Щаслива пора не покидатиме вас до 28 вересня — це буде пік успіху. Негативний вплив Меркурія може призвести до краху. Будьте пильні! Вас чекає злива критики на роботі. Але з листопада до вас знову прийде визнання. Водолій і Риби будуть хорошими друзями.

Восени Стрілець матиме змогу доказати, що його професійні здібності заслуговують більшої платні.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора Борис Сидоренко.

Черговий редактор — Володимир Скачко.

Автори макета — Анатолій Мироничев, Євген Українець.

Випусковий — Олексій Бондаренко.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Нєсєна, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич, Людмила Терещук.

Верстальники: Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Марія Солодюк.

Лінотипісти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.

* * *

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 155.000

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03101681.